

SADREDDİN KONEVÎ
"Tasavvuf, Felsefe ve Din"

Sadreddin Konevî "Tasavvuf, Felsefe ve Din"

Editörler

Prof. Dr. Erdal BAYKAN

Dr. Fatih KALECİ

Grafik & Tasarım

Büşra UYAR

Merve ACAR BÜLBÜL

Muhammed Sami PAÇURLU

Mustafa ALTINTEPE

ISBN

978-605-4988-43-3

Bu kitaptaki metinlerin tamamı 19-20 Ekim 2018 tarihinde düzenlenen "III. Uluslararası Sadreddin Konevî Sempozyumu"nda tam metin bildirisi olarak sunulmuştur.

Tüm Hakları Saklıdır /All Rights Reserved

* Kitapta yazılı olan hertürlü bilginin ve yorumun sorumluluğu yazarların kendilerine aittir.

Aralık, 2018

HAMDİZADE ABDÜLKADİR'İN “ŞEYH SADREDDİN KONEVİ” ADLI MAKALESİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ ÜZERİNE

Ahmet Çelik

İHL Meslek Dersleri Öğretmeni,

Konya Karatay Mevlana Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi,

celikahmet66@hotmail.com

Özet

Konya'nın ilk yerel tarih incelemelerini, “Konya’da Mevcut Müessesat-ı İslamiye” başlıklı 16 makalesiyle 1914’de Babalık gazetesinde ilk başlatan Hamdizade Abdülkadir (Erdoğan, 1877-1944)’dir. Konya araştırmalarına ışık tutan, her biri bir belge, araştırma ve gözleme dayanan bu makaleleri arasında Hamdizade Abdülkadir, Selçuklu dönemine ait Konya’daki tarihi şahıs ve mekânlarla birlikte Şeyh Sadreddin Konevi’yi de incelemiştir. Hamdizade Abdülkadir’in 13 Mayıs 1914’de adı geçen yazı dizisinin 14. makalesi olarak yayınladığı “Şeyh Sadreddin Konevi” isimli makalesi Konevi hakkında, Osmanlı basınında çıkan ilk makale olması yönüyle ayrı bir öneme sahiptir. Bu makalesinde Hamdizade Abdülkadir, Sadreddin Konevi’nin türbesin bulunduğu mahalle ve yeri, onun adına inşa edilen caminin sanat tarihi açısından değeri, çinili mihrap ve pencere kapıları durumu, caminin 1901’de yapılan son tamiri, türbe ve camii girişinde bulunan kitabesini ile camide bulunan mermer küpler gibi bina ve içindekilerin mimari ve sanat yönünden değerini anlatmaktadır. Bundan sonra Sadreddin Konevi’nin kütüphanesi, kütüphanede bulunan kitapların sayısı, önemli bazı yazma eserlerle, kütüphanede muhafaza edilen hırka ve seccadeden bahsetmekte ve bunların kimden geldiği ve bunlarla kimlerin “teberrük” ve “istişfa” yaptığını bahsetmektedir. Sadreddin Konevi’nin künye ve şöhreti, ailesi, tahsili ve eserlerinden bahsettikten sonra, öğrenci ve takipçilerinin kimler olduğundan bahsetmektedir. Sadreddin Konevi türbesi etrafında bulunan kabristan ve burada medfun bulunan bazı şahıslardan bahsederek Sadreddin Konevi’nin oğlunun ismi ve kabrinin nerede bulunduğunu kaydetmektedir. Ayrıca Celaleddin Rumi’ye “Mevlana” ismini bizzat Sadreddin Konevi tarafından verildiğini belirterek Hz. Mevlana ile Sadreddin Konevi’nin münasebetlerini açıklamaktadır. Son bölümde ise halk tarafından Konevi türbesi etrafında oluşturulan bazı yanlış itikat ve inanışlardan bahsetmektedir. Bu çalışmada, Hamdizade Abdülkadir’in kaleme aldığı ve Osmanlı dönemi Konya basınında Sadreddin Konevi’yi hakkındaki ilk makalesinin tanıtım ve değerlendirilmesi yapılacaktır.

Kelimeler: Sadreddin Konevi, Yerel Tarih, Kütüphane, Türbe.

ON THE EVALUATION OF THE HAMDIZADE ABDULKADIR'S "SHEIKH SADREDDIN KONEVI" ARTICLE

Abstract

Hamdizade Abdulkadir (Erdogan, 1877-1944) is the one, who first initiated Konya's first local history enquiries in the Babalık newspaper in 1914 with 16 articles titled "Existing Institution of Islam in Konya". Hamdizade Abdulkadir together with the historical figures and places in Konya belonging to the Seljuk period also enquired Sheikh Sadreddin Konevi and all these articles each of which is based on a document, research and observation shed light on the Konya researches. Hamdizade Abdulkadir's article "Sheikh Sadreddin Konevi" published on the 13th of May, 1914 as the 14th article of the writer has a special importance for the fact that it is the first article in the Ottoman press. Hamdizade Abdulkadir, in this article of him, tells about the neighborhood and place where Sadreddin Konevi's tomb is located, the value of the mosque built in his name in terms of art history, the state of tiled mihrab and the windows and doors, the last restoration of the mosque in 1901, the inscription on the entrance of the tomb and mosque, like cubes, the value of architecture and art in terms of buildings and their contents. After these, he keeps on his tellings by talking about Sadreddin Konevi's Library, the number of books in the library, some important writing works and a cardigan and prayer rug kept in the library as well as telling about whom these come from and who consider them curative and bringing luck ("teberrük" and "istişfa"). After mentioning Sadreddin Konevi's identity and reputation, his family, his education and works, he talks about who the students and followers were. He records the name of the son of Sadreddin Konevi and the location of the grave, referring to the graves around Konevi's tomb, and some of the persons who had been buried there. Additionally, he explains the relations between Mevlana and Sadreddin Konevi by mentioning that he was the one who gave the name "Mevlana" to Celaleddin Rumi. In the last part, he tells about some false beliefs and faith formed around the Konevi tomb. In this study, the introduction and evaluation of the first article of Hamdizade Abdulkadir about Sadreddin Konevi in Konya press of the Ottoman period will be done.

Keywords: Sadreddin Konevi, Local History, Library, Tomb.

Giriş

Yerel tarih, belirli insanların, belirli bir zaman ve yerdeki öyküsü ya da geçmişinin bilgisi şeklinde nitelendirilebilir.¹

Türkiye’de yerel tarihe ilginin uyanması ve bu alanda eserler kaleme alınmaya başlanması 1870’lere kadar uzanır. Osmanlı tarih yazıcılığında bölge ya da şehir tarihlerinin yer bulması bu tarihten itibaren vilayet salnamelerinin yayımlanmaya başlanması, vilayet matbaalarının kurulması, belediyelerin doğuşuyla şehirlerin yazılabilecek bir kişilik kazanması ve ulaşın vasıtalarının kolaylaşmasıyla seyyahların arması kent rehberlerine ihtiyaç duyulması sayılabilir.

I. Konevi Hakkında Makaleler

Anadolu Selçuklu dönemi Konya’sında yaşamış, sultanların hocası ve hükümdarın fevkalade elçisi Mecmeddin İshak’ın oğlu; Şeyhül-Ekber Muhyiddin İbni Arabi ve Şeyh Evhadüddin Kirmani’nin öğrencisi; Hz. Mevlana Celaleddin Rumi’nin çağdaşı, hâkim, muhaddis, fakih, mutasavvıf, Şeyhül-kebir, Şeyhül-imam (Önderlerin şeyhi), Muhakik (hakikati arayan), el-Alimü’r-Rabbani (rabbani âlim) Ebul-meali Şeyh Sadreddin Konevi (k.s.) hakkındaki Osmanlı basınında ilk çalışma örnekleri bir asır öncesine dayanmaktadır.

Sadreddin Konevi hakkında Osmanlı ulusal basınında çıkan ilk makale² Bursalı Mehmet Tahir (1861-1925)³’e aittir. 5 Mayıs 1327/18 Mayıs 1911 tarihli Sıratı Müstakim dergisinde “Teracim-i Ahval” başlığı ile çıkan makalenin adı: “Sadreddin Konevi: Ebü’l-Meali Mevlana eş-Şeyhül-kebir Sadreddin Konevi (kuddise sirruh)”dır.

Mehmet Tahir Bey, Sadreddin Konevi’nin ismini zikrettikten sonra onu üç lakapla Ebu’l-meali (yüce anlamların babası), Mevlana (Efendimiz) ve Şeyhül-kebir (Büyük Şeyh)” olarak niteler.

Özelikle son lakap Sadreddin Konevi’ye verilen özel bir isimdir. Bununla Konevi’nin, hocası şeyhül-ekber (En büyük şeyh) Muhyiddin İbni Arabi’nin sıradan bir takipçisi olmadığı, Ekberi gelenek içinde ikinci isim olarak ve İbni Arabi ile birlikte değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir.⁴

[1] E. Aslan, Yerel Tarihin Tanımı, Gelişimi ve Değeri (Tarih Yazımında Yeni Yaklaşımlar: Küreselleşme ve Yerelleşme içinde) s.195-204). İstanbul, 2000

[2] Bursalı Mehmed Tahir, (Sadreddin Konevi): Ebü’l-Meali Mevlana eş-Şeyhülkebir Sadreddin Konevi (kuddise sirruh), Sırat-ı Müstakim (Sebilü’r-Reşad) 5 Mayıs 1327. cilt: VI, sayı: 141, sayfa: 166-167

[3] Ömer Faruk Akün, “Bursalı Mehmet Tahir”, TDV İslâm Ansiklopedisi, c.6, s.452-461. Ankara, 1992

[4] Ekrem Demirli, Sadreddin Konevi, s.15, 23, İstanbul, 2008; Ekrem Demirli, “Sadreddin Konevi”, TDV İslam Ansiklopedisi, C.35, s.422-425

"Osmanlı Müellifleri" adlı eserine dâhil etmediği makalesinde Mehmet Tahir Bey, Konevi'nin doğum tarihi vermez ama vefat tarihini hicri 671 olduğunu, kabri münevverlerinin Konya İstasyon caddesinde olduğunu kaydeder.

Konevi'nin aslen Malatyalı olduğunu ve Konya'da yetiştiği ifade eder. Muhyiddin Arabi'nin Şam'dan gelerek dul kalan annesiyle evlendiğini ve kendisinin eğitimi üzerine aldığını belirtir. Tefsir, hadis, tasavvuf ve kelim ve hikmette üstat olduğunu, kendisinden ulema ve urefanın istifade ettiğini belirtir.

Müeyyiddin Cendi, Sadeddin Fergani, Fahreddin İraki, Şemseddin Ebki gibi âlimlerin yetiştirdiğini belirtir. Mevlana olan münasebetlerinde "Mevlana" isminin onun tarafından verildiğini söyler. Vefatında cenaze namazını kılmasını vasiyet ettiğini belirtir.

Sadreddin Konevi'nin eserleri bölümünde Arapça ve Farsça olarak kaleme alınan 20 eserini sıralar. Fatiha Tefsiri adlı eserinin Hindistan'da Emir Hasan el-Hanefi tarafından bastırıldığını;

Mefatihü'l-Gayb adlı eserinin Molla Fenari, Kutbiddin İzniki, Şeyh Osman Atpazari, Mevzade Abdurrahman Bursevi ve Gazzizade Abdüllatif Bursevi gibi âlimler tarafından şerh edildiğini;

Şeyh Musa Sadri tarafından 1069/1658 tarihinde yazılan bir Menakipnamesi'nin ise Beşiktaş Yahya Efendi Dergâhı Kütüphanesi'nde bulunduğunu belirtir.⁵

Osmanlı dönemi Konya yerel basınında çıkan ilk makale⁶ ise Hamdizade Abdülkadir'e aittir. 30 Nisan 1331/13 Mayıs 1914 tarihli Babalık gazetesinde çıkan makalenin başlığı ise "Konya'da Mevcut Müessesat-ı İslamiyye-14" dır.

Cumhuriyet dönemindeki ilk çalışma ise M. Mesut Koman (1900-1979)'a⁷ aittir. Şubat 1940 yılında Konya Halkevi dergisinde yayınlanan

[5] Musa Sadri el-Konevi'ye ait olan Regâibü'l-Menâkıb adlı yazmaların bulunduğu kütüphaneler şunlardır: Mûsâ Sadrî, Menâkıb-ı Sadr ed-dîn Konevî, Topkapı Sarayı Müzesi Türkçe Yazmaları H.1288; Ali Emiri Efendi (Millet Ktb.) No.1133; Hacı Mahmud Efendi (Süleymaniye Ktb.) No.4618; Esad Efendi (Süleymaniye Ktb.) No. 1853; Hacı Mahmud Efendi (Süleymaniye Ktb.) No. 4677; Hâlet Efendi (Süleymaniye Ktb.) No. 277/2; 06.Mil.Yz.A3562/2; 06.Mil.Yz.A.745. Bakınız: <http://www.yazmalar.gov.tr/basit-arama?q=Musa+sadri>, 11.10.2018 tarihli erişim. Adı geçen eser, Dr. M. Emin Agar tarafından "Regayibü'l Menakib-Sadreddin Konevi'nin Menkıbeleri" adıyla (İstanbul 2002) Türkçeye çevrilerek yayınlanmıştır.

[6] Hamdizade Abdülkadir (Erdoğan), Konya'da Mevcut Müessesatı İslamiyye-14, Babalık, 30 Nisan-13 Mayıs 1914

[7] M. Mesut Koman, 1900'de Çanakkale'de doğdu. İlk, orta ve lise öğreniminden sonra 1918'de İstanbul Yüksek Ticaret Mektebi'ne girdi. Öğrenimini yarıda keserek Darü'l Fünun'un Edebiyat Şubesi Tarih Bölümü'ne devam etti. Bu arada Kırım, Edebiyat-ı Umumiye mecmualarında yazıları yayınlandı.

makalenin adı “Şeyh Sadreddini Konevi Mescidi Ve Şeyh Cüneyd”dir.⁸ Bu makalesinde Koman, Karamanoğlu İbrahim Bey döneminde (1424-1446), Konya’ya gelen Şah İsmail’in dedelerinden olan Şeyh Cüneyd’in, Sadreddin Konevi Zaviyesi şeyhi Abdüllatif Makdisi ile aralarında geçen kelimeler ve mezhepler konusundaki tartışması Aşık Paşazade’nin dilinden anlatır.

Konevi hakkında bir diğer çalışma ise “Şeyh Sadreddin Konevi” başlığı ile Konya Askeri İdadisi Tarih öğretmeni Celaleddin Ali İmer (1885-1955)⁹ aittir. 15 Ramazan 1360/7 Ekim 1941’de kaleme alınan bu çalışma, Ahmet Remzi Akyürek (1877-1944) tarafından tercüme edilen Sadreddin Konevi’nin “Tabsıratü’l-Mübtedi ve Tezkiratü’l-müntehi” adlı eserine yazılmış bir takrizdir. Mütercim Ahmet Remzi’nin ifadesine göre adı geçen eseri Bursalı Mehmet Tahir vermiş ve onun izni ve teşvikiyle istinsah edip tercüme etmiştir. Yayın işinin zor olduğu bu dönemde Konevi’nin torunlarından Cevat Rüştü Bey bu işi üzerine almıştır.

Ahmet Remzi Akyürek, “Hz. Müellifin mufassal tercüme-i halini Konya İdadiyi Askeriyesi¹⁰ tarih muallimi ensal-i celileyi Hz. Mevlana (k.s.) Efendimizden (Hz. Mevlana’nın soyundan) Celaleddin Ali Bey Konya’dan göndermek lütfunda bulundu.” demektedir.¹¹

Celaleddin Ali İmer’in açıklamaları Bursalı Mehmet Tahir makalesi

1930’da Konya Milli kütüphaneye tayin edildi. Halkevi Dergisinin Tarih ve Müzecilik Kolunda 1954 yılına kadar Konya ve Selçuklu tarihini, 13. YY.da bilinmeyen bazı şairleri ve birçok yazma eser tanıttı. 1947’de Vakıflar Müdürlüğüne getirildi. 1955’de İstanbul Belediyesi Tarih Uzmanlığı kadrosunda çalıştı. 1970’de emekli oldu. Arapça, Farsça ve Fransızca bilen Mesut Koman, 30 Kasım 1979’da İstanbul’da vefat etti. Bakınız: M. Ali Uz, Konya Kültürüne Hizmet Edenler, c.1, s.84; M. Ali Uz, “Koman, M. Mesut”, Konya Ansiklopedisi, c.5, s.211

[8] Mesut Koman, Şeyh Sadreddin-i Konevi Mescidi Ve Şeyh Cüneyd, Konya. Mecmuası, Yıl: 3, İkinci Kanun, 1940, sayı. 31, s.1632-1637.

[9] Celaleddin Ali İmer, 1885’de Konya Ereğli’de doğdu. Babası Hz. Mevlana soyundan Ali Çelebi’dir. Celaleddin Ali, ilk tahsilini Mevlana dergâhı yakınlarındaki Çelebi çocuklarının okuduğu ilk mektepte gördü. Konya Lisesinden mezun olduktan sonra girdiği Konya Hukuk Mektebi’nin 2. sınıfından ayrılarak yedek subay olarak askere alındı. I. Dünya savaşında Doğu Anadolu ve Kafkas cephesinde bulundu. Mondros Anlaşmasından sonra 1919’da terhis edilerek Konya’ya geldi. 13 Nisan 1919’da Konya Sanayi Mektebinde öğretmenlik görevine başladı. Darulhilafe Medresesi, Askeri İdadisi ve Konya Darulmuallimin (Öğretmen Okulu)’nda tarih ve coğrafya öğretmenliği yaptı. Konya Öğretmen Okulu’nda görevli iken bu okulun Adana’ya nakledilmesi üzerine 1 Mart 1936’dan itibaren Konya Lisesi’nde tarih öğretmeni olarak görevine devam etti. 13 Temmuz 1950’de emekli oldu. Konya’da yayınlanan Hakem, Halk, Meşrik-i irfan, Babalık, İbret, Ekekon, Selçuk, Yeni Meram ve Yeni Konya gazeteleriyle Hak Yolu ve Konya dergilerinde birçok makaleleri neşredildi. Celaleddin Ali İmer, 3 Aralık 1955’de Konya’da vefat etti. Bakınız: Hamdi Ragıp Atademir, M. Celaleddin (Ali) İmer (Evlad-ı Mevlana’dan), (yayımlanmamış Makale), s. 1-2; Yakup Şafak, “İmer, Celalettin Ali” Konya Ansiklopedisi, c.4, s.338.

[10] Konya Askeri Rüştîyesi, 1327/1911’de yılında açılmıştır. Birinci Dünya Savaşı yıllarında Köprübaşı’nda bulunan Çelebi Efendi Konağı’nda faaliyet gösterdi. 1917’de Anıt civarındaki Erkek Muallim Mektebi binasının Güneybatı kısmına taşındı. Okul Lozan anlaşmasından sonra İstanbul’a nakledildi. Okul, 1928’de kapandı. Bakınız: Selçuk Es, “Konya Askeri Rüştîyesi”, Büyük Konya Ansiklopedisi Koyunoğlu Müzesi Kütüphanesi Selçuk Es, Arşivi (Demirbaş no: 3515); Kerim Sarıçelik Konya’da Modern Eğitim, Konya 2013 s.138

[11] Ekrem Demirli, Marifet Yolcusuna Kılavuz, s. 13-14, İstanbul 2013

ile Mehmet Emin Dede'nin Regaibü'l-Menakib¹² adlı eserine ve Mevlevi kaynaklarına dayanmaktadır.

"Sadreddin Konevi hakkında yeterli çalışma ve bilgi bulunmadığını" söyleyen Osman Ergin¹³ hazırlamış olduğu "Şadraddîn Al Qunawi Ve Eserleri" adlı çalışmasında şunları kaydeder: "Bütün bu meçhulleri çözecek ve Sadraddin'in hayat ve şahsiyetini belirtecek olan bir eser Prof. Dr. F. N. Uzluk tarafından 1946'da hazırlanmakta ve Konya'daki bir kültür müessesesi bu eseri bastırmağı vaad etmekte, hatta eserlerin listesi tarafımdan hazırlanmakta idi. Eser bu güne kadar intişar etmedi."¹⁴

Durum böyle olsa da Konya'da Sadreddin Konevi hakkında halka açık ilk anma ve ilk konferans Feridun Nafiz Uzluk (1902-1974)¹⁵ tarafında gerçekleştirilmiştir. Bu ilk anma programı Sadreddin Konevi'nin 673. vefat yıldönümü olan 22 Temmuz 1947 Konya'da yılında olmuştur.

"Şeyh Sadrettin-i Konevi anılacak" başlığı ile haberi veren Ekekon ve Selçuk gazetesi olmuştur. Habere göre "22 Temmuz 1947 Salı günü saat 18'de Halkevinde toplanarak Sadrettin Konevi'nin türbesi ziyaret ve ihtiram susmasından 19.00'da Halkevi yanındaki Belediye yazlık sinemasına dönülecek, Profesör Dr. Nafiz Uzluk tarafından "Sadreddin-i Konevi'nin Hayatı ve Eserleri Hakkında" bir konuşma yapacaktır. Konya halkevi dergisi ise gelecek sayısını "Sadreddin Konevi'ye özel nüshası olarak yayınlayacaktır."¹⁶

22 Temmuz günü Böcüoğlu (Sabit Günbay) imzası ile Selçuk gazetesine "Şeyh Sadreddin Konevi anılacak bu Toplantıya Olsun gelelim" başlığı ile yazdığı makalede halkı anma törenine davet etmiştir. Makalesinde şunları kaydeder:

[12] Mehmet Emin Dede, Regaibü'l-Menakib, Mevlana Müzesi İhtisas Kütüphanesi, No: 1499; Türkçe, 12b- 48b), 1006 tarihli. Bkz. A. Gölpinarlı, Mevlana Müzesi Yazmalar Kataloğu, I, Ankara 1967, 183-185.

[13] Osman N. Ergin hakkında bakınız: Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, c.3, s.66 İstanbul 1977.

[14] Osman Ergin, Şadraddîn Al Qunawi Ve Eserleri, Şarkiyat Mecmuası, Yıl: 1958, sayı: 2, s.64-65.

[15] Feridun Nafiz Uzluk, 1902'de Konya Ereğlisi'nde doğdu. Konya'da Lisesi'ni bitirdikten sonra İstanbul'a giderek Tıp Fakültesi'ne girerek 1924'te mezun oldu. Bulunduğu Mevlevilik çevrelerinde kendini yetiştirerek Arapça ve Farsça öğrendi. Mesudiye hükümet tabipliği, Konya Memleket Hastahanesi, Konya ve Aksaray Sıtma Mücadele Tabipliği görevlerinin ardından 1932'de kendi imkânlarıyla Almanya'ya gitti. 1935'de Münih ve Hamburg'da çalışarak iç hastalıkları uzmanlık diploması aldı. Yurda dönüşünde Refik Saydam Hıfzıssıhha Enstitüsü'ne girdi. Bir yıl Trakya'da salgın hastalıklar müfettişliğinde, ardından Ankara Hastahanesinde görevlendirildi. 1946 yılında Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi açılınca tıp tarihi ve deontoloji profesörlüğüne getirildi. Türk Tıp Tarihi Kurumu kurucu üyeleri arasında yer aldı. Milletlerarası Tıp Tarihi Cemiyeti ile diğer bazı tıp kurum ve kongrelerinde Türkiye'yi temsil etti. Seçildiği Türkiye Anıtlar Derneği başkanlığını yirmi üç yıl yürüttü. 1972'de Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi'nden emekliye ayrıldıktan sonra da bilimsel çalışmalarını sürdürdü. 27 Eylül 1974 tarihinde Ankara'da vefat etti. Kabri Üçler Mezarlığı'ndadır. Bakınız: Hasan Özönder, "Uzluk, Feridun Nafiz", İslam Ansiklopedisi (TDV), c.42; s. 258; Hasan Özönder, "Uzluk, Feridun Nafiz" Konya Ansiklopedisi, c.9, s.29-30.

[16] Ekekon ve Selçuk, 18 Temmuz 1947.

“Konyalılar! Bugün büyük bir adamın, eşsiz bir dâhinin ölmez bir ismin anma günü. Konyalılar! Şeyh Sadreddin Konevi bundan tam yedi asır önce vefat etmişti. İşte yedi asır unutmayanları onu aşkla, imanla anıyorlar... Konyalılar! Bugün saat 17.30 da Halkevine gelin. Kabrini ziyaret et. Söylenenleri dinle... Mazisine bağlı, geçmişlerine hürmet eden hemşerim! İşini iki saat tehir et. Bu aziz ölünün mukaddes hatırasına hürmeten Halkevine gelmeyi unutma... Bugün Halkevimizin dolup taşacağı bir gündür, yoksa bize gülerler. Bugün ruhlarda sönmeyen, kalplerde yaşayan, gönüllerde gezen bir ulunun anma günüdür. Bugünü ihmâl etmeyelim. Sen ey Aziz Hemşerim! Bugün Azizlerine bağlılığını Halkevine gelmekle göstereceksin. Bekliyoruz.”¹⁷

Genç yaşlı, erkek kadın birçok Konyalının katıldığı bu anma programında saat 18’30da Halkevi başkanı Şahabettin uzluk kürsüye gelmiş gününü mana ve önemini belirterek sözü Feridun Nafiz Uzluk’a bırakmıştır.¹⁸

“Selçuk tarihinde olduğu gibi büyük Mevlana ve muasırları hakkında da en salahiyyetli söz ve kalem sahibi kıymetli hemşerimiz Prof. Dr. Feridun Nafiz Uzluk, Sadrettin’in ihtifaline iştirak etmek maksadıyla Ankara’dan Konya’ya gelmiş bulunuyordu. Kürsüye geldi ve Sadreddin-i Konevi’yi “bu gün olduğu gibi yarın da gözlerimizi kamaştıracak bir sima” diye tanıtarak tam bir saat devam eden ve geniş tetkiklere dayanan bir konferans ile hayat ve eserlerini anlattı, nasihatnamesini izah etti. Ayrıca harap türbesinin onarılmasını ve eserlerini Türkçeye çevrilmesi için hemşerilerinin ve cemiyetlerin faaliyetine geçmesini istedi.”¹⁹

Feridun Nafiz Uzluk’un Sadreddin Konevi üzerinde bu konuşmanın metni Babalık²⁰ ve Ekekon²¹ gazetelerinde aynen, Selçuk²² gazetesinde ise özet olarak yayınlanmıştır.

Celaledin Ali İmer’in yeğeni olan Feridun Nafiz Uzluk’un konuşması ise 1006/1597 yılında Mehmet Emin Dede tarafından kaleme alınan “Regaibü’l-Menakib” adlı yazma eser ve Sadreddin Konevi’nin okuttuğu Camiul-usul adlı eserdeki kayıtlar ile Bursalı Mehmet Tahir’in yazdıklarına dayanmaktadır.

Ayrıca “Sadreddin Konevi’nin Ölüm Yılı” sür manşeti ile çıkan Babalık

[17] Selçuk, 22 Temmuz 1947.

[18] Ekekon 23 Temmuz 1947.

[19] Ekekon 23 Temmuz 1947.

[20] Feridun Nafiz Uzluk (Prof.Dr), “S. Kunevi’nin Ölüm Yılı”, Babalık, 22-23 Temmuz 1947.

[21] Feridun Nafiz Uzluk (Prof.Dr) , “673. Ölüm Yılında Şeyh Sadreddin-i Kunevi”, Ekekon, 28-29 Temmuz 1947.

[22] Selçuk, 22 Temmuz 1947.

gazetesinin 200 âdeti o gün gelenlere ücretsiz olarak dağıtılmıştır.²³

Feridun Nafiz Uzluk, "Ölümünün 700 yıldönümü dolayısıyla Şeyh Sadreddin Konevi" adlı makalesi 1974'de Yeni Konya gazetesinde yayınlanmıştır.²⁴

Mehmet Önder'in²⁵ Selçuk gazetesinde yayınladığı "474. Ölüm yılı dolayısıyla Şeyh Sadreddini Konevi" başlıklı makale, Feridun Nafiz'in verdiği bilgilere dayanmaktadır.²⁶

İlmi ve akademik manada ilk çalışmalar ise 1950'li yılların sonundadır. Bunlar Osman Ergin, "Sadraddîn Al Qunawi Ve Eserleri," Şarkiyat Mecmuası, Sayı 2, Ocak 1958 ile Nihat Keklik, "Sadreddin Konevi Düşüncesinde İnsan", Kader ve Ahlak, İslam Tetkikleri Dergisi, Cilt 4, yıl: 1964 çalışmalarıdır.

II. Hamdizade Abdülkadir Erdoğan (1877-1944)

Sadreddin Konevi hakkında Konya yerel basınında çıkan ilk makaleyi kaleme alan eğitimci, araştırmacı, yazar ve İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi müdürü olan Hamdizade Abdülkadir Erdoğan, 1877'de Konya'da doğdu. Babası Ali Efendi'dir. Soyadı kanunu çıkıncaya kadar dedesi Hamdi Efendi'nin adını kullandığından "Hamdizâde" olarak tanındı. Soyadı Kanunu çıkınca bazı yazılarında kullanmakta olduğu Erdoğan'ı soyadı olarak aldı.

Abdülkadir Erdoğan, iyi bir medrese tahsili görerek Sivaslı Ali Kemalî Efendi (1853-1920)'den icazet aldı. Daha sonra Konya Dârülmuallimin'e (Öğretmen Okuluna) devam ederek buradan 1895'te mezun oldu. Ayrıca yetişmesinde, o yıllarda Konya'da sürgünde bulunan Ebüzziya Mehmet Tefvîk (1849-1913)'in evinde yapılan toplantıların önemli rolü vardır.

Hamdizade Abdülkadir'in resmi görevleri ise şöyledir:

14 Nisan 1910'de Maarif Nezareti (Millî Eğitim Bakanlığı)'na yeni açılan Burdur İdadisi Türkçe, Malumat-ı Medeniye, Kanuniye, İktisadiye ve ahlakiye dersleri imtihanını kazandı. Ancak oraya gitmedi.

22 Şubat 1911'de 600 kuruş maaşla Konya İdadisi/Lisesi Türkçe muallimliğiyle ilk defa devlet memurluğuna tayin edildi.

[23] Konya, Temmuz-Eylül 1947 sayı. 105-107.

[24] Feridun Nafiz Uzluk, "Ölümünün 700 Yıldönümü Dolayısıyla Şeyh Sadreddin Konevi Yeni Konya 27-29 Temmuz 1974.

[25] M. Ali Uz, "Önder, Mehmet", Konya Ansiklopedisi, c.7, s.139-140.

[26] Mehmet Önder, Şeyh Sadreddin Konevi, 23 Temmuz 1948.

22 Eylül 1913'de Konya İdadisi Türkçe muallimi iken Sultani teşkil edildiğinden açığa çıkarıldı. Ancak 13 Teşrinievvel 1329/26 Ekim 1913'de 200 Kuruş maaşla tekrar Konya Sultani/Lisesi Farsça öğretmenliğine tayin edildi.

31 Mart 1914'de Konya Sultanisi/Lisesi Ulum-u Diniye öğretmenliğini Abdüsselam Efendi'nin memleketine gitmesi üzerine vekâleten derslere girdi.

4 Kasım 1915'de Konya'da yeni açılan Medrese-i İlmiye'nin birinci ve ikinci sınıflarının İslam Tarihi müderrisliğine tayin oldu.

24 Şubat 1921'de Derviş Bekirzade Mehmet Efendi'den boşalan Konya Meclis-i Umumi azalığına seçildi.

18 Mayıs 1922'de Konya İdare Meclisi'nce Garbi/Batı Anadolu Menzil Müfettişliği Mubayaa (satın alma) Komisyonu temsilcilğine getirildi.

10 Haziran 1922'de Konya İdare Meclisi adına Takdiri İcar Komisyonu azalığı yaptı.

16 Aralık 1923'de Konya Lisesi Farsça öğretmenliğine atandı.

14 Eylül 1924'de Asaf Bey'in İstanbul'a gitmesi üzerine Konya Meclis-i Vilayet azalığına seçildi.

23 Eylül 1925'de Konya Müftüsü Yalvaçlı Ömer Efendi izin alması üzerine Konya Müftü vekili oldu.

1 Mart 1927'de 3000 Kuruş maaşla Konya'da yeni açılan ve bir yıl sonra Ankara'ya nakledilen Orta Muallim Mektebi (Gazi Eğitim Enstitüsü)'nde Arap ve Fars Dili ve Edebiyatı öğretmenliğine tayin edildi.

26 Ocak 1929'de Konya Kız Muallim Mektebi Din dersleri öğretmenliğine tayin edildi.

1932'de öğretmenlikten ayrılarak İstanbul'da Süleymaniye Külliyesi imaretinde kurulmuş olan Türk ve İslâm Eserleri Müzesi'ne İbnü'l-Emin Mahmud Kemal (1870-1957)'in yardımcısı olarak tayin edildi. Erdoğan, 1935'te İbnü'l-Emin'in emekliye ayrılması üzerine aynı müzede müdür vekili, 1937'de de müdürü oldu. Müdürlüğü esnasında müzedeki bilinen en eski tercümenin de yer aldığı dokuz Kur'an tercümesini "Kur'an Tercümelerinin Dil Bakımından Değerleri" adlı makalesiyle ilim âlemine tanıttı.

1939'da "Türk İslam Eserleri Müzesi Kataloğu" ve 1941'de "Fatih Devrinde İstanbul'da Bir Türk Mütefekkir, Şeyh Vefa Hayatı ve Eserleri" adlı eserini

yayımladı.

1943'te yaş haddinden emekliye ayrılan Abdülkadir Erdoğan 1 Aralık 1944'te İstanbul'da vefat etti.²⁷

Öğretmen **Ali Rıza Akıncı**, onu şöyle anlatır: "Onunla tanışmama İlk defa Konya'da vuku bulmuştu. 1912 yılında Darülfünun'u bitirmiş ve Konya'ya edebiyat muallimi tayin edilmiştim O da, memleketi olan Konya'da Mekteb-i Sultani'de Farsça okutmakta idi. Konya İdadisi Türkçe muallimi iken Sultani teşkilâtı yapılması üzerine kısa bir müddet açıkta kalmış ve Ekim 1913 ortalarında Konya Sultanisi'ne Farsça muallimi olarak getirilmişti. Aynı zamanda Konya'da münteşir (yayınlanan) Babalık ve Türk Sözü gazetelerinde Konya'nın tarihine ait makaleler yazıyordu. Bir taraftan da Donanmayı Osmanî Muavenet-i Milliye cemiyeti Konya şubesi toplantılarına iştirak ediyor, vilâyetçe teşkil olunan Salname Encümeni'nde çalışıyordu. Bir aralık Arapça muallimi olan Abdüsselâm Efendi'nin memleketine gitmesi üzerine Sultani'de Arapça derslerini vekâleten üzerine almıştı. İttihat ve Terakki fıkрасını Konya vilâyet merkezi binasında zamanına göre çok mütakâmil bulunan bir kütüphanenin ihzarını (hazırlanmasını) temin etmiş ve tesisine (kurulmasına) muvaffak olmuştu. Aşağı yukarı 34-35 yaşlarında ya vardı, ya yoktu. İtina ile sarılan beyaz sarığını siyah sof cübbesine yakıştırmasını gayet iyi biliyor ve bu hali ile üstün bir zevki selim sahibi olduğunu gösteriyordu. Öyle ki nurani çehresi ile müstesna bir hususiyet iktisap eden bu kılık, kıyafeti; kendisini diğer sarıklılardan kolaylıkla tefrik etmekte idi."²⁸

İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin Konya merkez idare heyeti üyesi olan Hamdizade Abdülkadir, 1918'da İstanbul'da örfü idarede yargılandı. Bir yıl Bekir Ağa Bölüğü'nde kaldı. Bu esnada Konya'da meydana getirdiği iki bin ciltlik kütüphane Konya valisi Cemal Bey tarafından at arabaları ile bitpazarına taşınarak ve orada yok bahasına elden çıkarıldı.²⁹

Titiz bir araştırmacı olan Abdülkadir Erdoğan hakkında Mehmet Muhlis Koner (1886-1957) şunları kaydeder:

"Yazacağı her yazı üzerinde icabında bütün eski eserler müesseselerini, kabirleri, tekkeleri, evkaf arşivlerini yorulmak bilmez bir azimle dolaştıktan

[27] M.Muhlis Koner, Büyük Kayıp, Ekekon, 12 Birincikanun/Aralık 1944; Mahmut Sural, 50 Yıl Öncesinden Her Yönüyle Konya, Yeni Konya, 22 Eylül 1975; Abdülkadir Erdoğan, Türk ve İslâm Eserleri Müzesi Müdürü (1877-1944)", Türk Tarih, Arkeologya ve Etnografya Dergisi, sy. 5, Ankara 1949, s. 252-254; R. Ekrem Koçu, "Erdoğan (Abdülkadir)", İstanbul Ansiklopedisi, IX, 5146-5148; "Erdoğan, Abdülkadir", Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, c.3, s.61; Bayram Ürekli, "Erdoğan, Abdülkadir", Konya Ansiklopedisi, c.3, s.208.

[28] Ali Rıza Akıncı, Hamdizade Abdülkadir, Yeni Meram, 4 Aralık 1954.

[29] Tasvirî Efkâr, 30 Kanunievvel 1336-1919.

sonra büyük bir itina ve dikkatle makalesine başlar, tekrar okur, meselâ bir kitabede ufak bir şüphesi olursa yaşlılığına rağmen memleketin öbür ucunda o eserin başucuna gider, saatlerce kalırdı.”³⁰

Kıymetli bir ilim adamı olan Abdulkadir Erdoğan'ın Tarih-i Osmani Encümeni Mecmuası, Türk Sözü, Babalık³¹ ve Konya gibi dergi ve gazetelerde pek çok makalesi yayımlandı.

O, yazı hayatındaki en faal dönemini Babalık gazetesinde geçirdi. Babalık gazetesinde 1910-1926 yılları arasında Konya mahalli tarihine ait “Konya’da Mevcut Müessesât-ı İslâmiyye”,³² Konya Folkloruna ait “Konya Fıkraları”³³ ve “Konya’ya Ait Atasözleri”, Adana’ya yaptığı gezi notlarından oluşan “Adana Mektupları”³⁴ gibi yazıları çıktı.

Hamdizade Abdülkadir, 1917-1918 yılları arasında Konya’da yayın hayatında olan Türk Sözü gazetesinde Selçuklu, Karamanoğlu ve Osmanlı dönemine ait Konya’daki tarihi şahıslar ile tarihi mekânlar hakkında 21 makale kaleme almıştır.

Bu makaleler ise şunlardır: 1.Sultan Alâeddin Keykûbad-ı Evvel (13 Aralık 1917, sy.33, s.3); .Şeyh Siraceddin Urmevî (27Aralık 1917, sy.35, s.3; 3.Kadı İzzeddin (3 Ocak 1917/1918, sy.36, s.3); 4.Ahi Evran (04-11 Şubat 1918, sy.40-41, s.3); 5.Ebu İshak Kazarunî, (20 Şubat 1918, sy.42, s.3); 6.Şerafettin, (27 Şubat 1918, sy.43, s.3); 7.Yusuf Ağa Kütüphanesi, (06 Mart 1918, sy.44, s.3); 8.Şeyh Alaman, (17 Mart 1918, sy.45, s.3); 9.Pir Hüseyin Bey, (24 Mart 1918, sy.47, s.3); 10.Saat Kulesi, (17 Nisan 1918, sy.50, s.3); 11.Has Bey Dâr’ü-l Huffâzı (24 Nisan 1918, sy.51, s.3); 12.Pir Esad (04 Mayıs 1918, sy.52, s.3); 13.Zazadin Hanı (06 Haziran 1918, sy.54, s.3) ; 14.Kapu Camii (28 Haziran 1918, sy.55, s.3); 15.Çelik Mehmet Paşa (04 Temmuz 1918, sy.56, s.3); 16.Deli Hüsrev Paşa (17 Temmuz 1918, sy.57, s.3); 17.Kel Hasan Paşa (29 Temmuz 1918, sy.58, s.3); 18.Hüseyin Paşa (07 Ağustos 1918, sy.59, s.3); 19.Kuyucu Süleyman Paşa (21 Ağustos 1918, sy.60, s.3); 20.Kadı Mehmet Paşa (01 Eylül 1918, sy.61, s.3); 21.Şeyh Hasan Efendi (19 Eylül 1918, sy.62, s.2).

1936’da yayınlanmaya başlayan Konya Halkevi dergisinde Ebubekir Efendi Coğrafyası (5, 1936, s.304-307); Eski Türk Anadolu Halıları (28-29, 1939, s. 1475-1480); Kanûnî Süleyman’ın Vakfiyesi ve Kazasker Hâmid

[30] Ekekon, 12 Birincikanun 1944.

[31] Caner Arabacı, “Babalık”, Konya Ansiklopedisi, c.2. s.1-3, Konya 2011.

[32] Babalık, 6 Kanunievvel 1914.

[33] Babalık, 14 Şubat 1926.

[34] Babalık, 13 Mart 1922.

Efendi" (8, 1937, s. 502-507); Kitâbelerin Değeri ve Konya (4, 1936, s. 221-225); Konya ile İlgili En Eski Bir Selçuklu Vakfı (6, 1937, s. 370-375); Konya'da Düşünler (10, 1937, s. 617-626); Sürûri (11, 1937, s. 650-658); Konya'da Eski Medreseler ve Medreseliler (20-21, 1938, s. 1194-1197; 22-23, 1938, s. 1220-1226; 24-25, 1938, s. 1320-1325; 26-27, 1938, s. 1389-1395); Konya'da Eski Tekyeler (13, 1937, s. 814-823; 16-17, 1938, s. 971-977); Mahmudu Hayrânî'nin, Kardaşı Ahmed'in Torunu Seyyid Ali'nin Sandukaları (1, 1936, s. 40-42); Meram Bağları (7, 1937, s. 424-428); Necmüddin Ahmed'in Sandukası (2, 1936, s. 105-108), Seyyid Ali'nin Sandukası (3, 1936, s. 177-179); Silivri ve Konya (12, 1937, s. 740-749); Silleli Sürûri (14-15, 1937, s. 849-853; 18-19, 1938, s. 1500; 20-21, 1938, s. 1133-1136; 22-23, 1938, s. 1227-1229); Üç Mezarlı Bir Ölü (Nisan 1944, sayı:66, sayfa: 4-14) adlı makaleleri yayınlandı.

Vakıflar Dergisi'nde Silivrikapı'da Hadım İbrahim Paşa Camii, (I, 1938, s. 29-33) ve Kanûnî Süleyman Devri Vezirlerinden Pertev Paşa'nın Hayatı ve Eserleri, (II, 1942, s. 233-240) adlı makaleleriyle

Türk Tarih, Arkeologiya ve Etnografya Dergisi'nde yayımlanan "Üsküdar Suyolu Haritası" (IV, 1940, s. 139-143) adlı makalesinden başka İstanbul'da neşredilen Zaman gazetesinde de bazı yazıları yayımlanmıştır (1935).

Ayrıca "Türk ve İslâm Eserleri Müzesi Kataloğu" ile (İstanbul 1939) ile "Fatih Devrinde İstanbul'da Bir Türk Mütefekkiri, Şeyh Vefa Hayatı ve Eserleri" (İstanbul 1941) adında Abdülkadir Erdoğan'ın basılmış iki kitabı vardır.

Osmanlı dönemi mimarlık tarihine dair pek çok yayını bulunan Muzaffer Erdoğan (1916-1985)³⁵, Abdülkadir Erdoğan'ın oğludur.

III. Hamdizade Abdülkadir'in Şeyh Sadreddin Konevi Adlı Makalesi

Osmanlı'dan Cumhuriyet'e geçişte Konya'da bir kültür elçisi olarak görev yaparak milli kültürünüzü bizlere aktaran Hamdizade Abdülkadir Erdoğan, "Konya'da Mevcut Müessesat-ı İslamiye" başlıklı makaleleri 6 Aralık 1914 ile 13 Temmuz 1915 (sayı: 274-302) tarihleri arasında Babalık gazetesinde yayınlanmıştır.

Muzaffer Erdoğan (1916-1985),³⁶ "İzahlı Konya Bibliyografisi" adlı eserinde babası Hamdizade Abdülkadir'in "Konya'da Mevcut Müessesat-ı İslamiye" başlıklı makaleleri hakkında şu bilgiyi vermektedir:

"Birinci Cihan Harbine tekaddüm eden yıllarda yazılıp o tarihlerde

[35] Bayram Ürekli, "Erdoğan Muzaffer", Konya Ansiklopedisi, c.3. s.209.

[36] Atilla Çetin, Erdoğan Muzaffer, TDV İslam Ansiklopedisi c.11 s. 288-289.

Konya’da intişar etmekte bulunan Babalık gazetesinde tefrika edilen bu uzun yazı serisinde mezkûr şehirde mevcut İslami eserlerin tarihen en eskisi olan 1.Sultan Alaaddin Selçuki Camii’ndeki minberden başlanılmakta ve tarih sırasına göre 2.Alaaddin Türbesi, 3.Ebu İshak Mescidi, 4.Alaaddin Camii, 5.Konya Suru, 6.Başara Bey Mescidi, 7.Şekerfüruş Türbesi ve Hanı, 8.Hoca Fakih Camii ve Türbesi (23 Mart 1914 Sayı. 280), 9.Sırçalı Medrese, 10.Hatuniye Mescidi Minaresi, 11.Karatay Medresesi, 12.Sahip Ata Mescidi ve Hangahı, 13.Sadreddin Konevi Camii ve Türbesi (13 Mayıs 1914) 14.İnce Minare Darulhadisi ve 15.Abdülmümin Mescidi gibi Selçuklu devri mebanisi (mimari eserlerini) ele alınmakta ve kitabeleri, banileri (yapanlarını) ve diğer belli başlı hususiyetleri ile birlikte tetkik edilmektedir. Bir girişle beraber 16 tarihi makale halinde tertip ve tahrir edilen bu satırlar Konya’nın mahalli tetkiklerinde atılan ilk yerli araştırma mahsulü olması itibarıyla ehemmiyeti haizdir.”³⁷

1.Mukaddime

Bu tarihi araştırmaların amaç ve mahiyetini daha iyi bir şekilde açıklaması bakımından Hamdizade Abdülkadir’in mukaddimesini önemli görüyoruz. Mukaddime’de niçin böyle bir araştırmaya giriştiğini izah eden Hamdizade Abdülkadir şöyle demektedir:

“Konya’nın ahvali kadime (eski durumları) ve müessesat-ı İslamiyesine (İslam kurumlarına) ait şimdiye kadar hiçbir mühim esere tesadüf edilmemiş ve yalnız cennetmekân Sultan Muradi Sani’nin zaman-ı saltanatında kaleme alınmış ve ahiren Hollanda’da basılmış Selçuklulara ait na-tamam (eksik) bir eser elde edilmişse de ne asar-ı atika (eski eserler) ve ne de ihtiyacat-ı hazır (yeni ihtiyaçlar) noktayı nazarında temini maksada kâfi görülmemiştir.

Yakın zamanlarda seyahat³⁸ ve memuriyetle buraya gelmiş olan bazı ecanib (yabancılar) tarafından bir iki eser daha yazılmış ise de mezkûr seyyahinin (yabancı gezginlerin) malumat-ı tarihiye (tarihi bilgi) olarak defterlerine geçirdikleri şeyler ötekinden-berikinden işittikleri rivayat ve nakliyat kabilinden başka bir şey olmadığı için vesaik-i tarihiye (tarihi vesikalr) namıyla meydana koydukları eser ve seyahatnamelerinde şehrimizde mevcut müessesat (kurumlar) hakkında ne mevsuk (sağlam) ve ne şayan-ı itimat (güvenilir) bir malumat (bilgi) görülebilmiş, ne de tarih için yegâne bir memba (kaynak) addedilen (sayılan) kitabelere dair

[37] Muzaffer Erdoğan, İzahlı Konya Bibliyografisi, 8-9, İstanbul 1952.

[38] Clement Huart, Friedric Sarre, Getrude Bell, Bela Horvarth ve J.H. Löytved gibi gezginler için bakınız: Osman Eravşar, “Gezginlerin Gözüyle Konya”, Gez Dünyayı Gör Konya’yı, Yapı Kredi Yayınları, s.240–290, İstanbul 2001; Ahmet Çaycı, Seyahatnamelerde Konya, Konya 2016; <http://gertrudebell.ncl.ac.uk/photos.php> 19.10.2018 tarihli erişim.

sahih ve itminan-bahş olabilecek kuyudata (kayıtlara, belgelere) tesadüf edilebilmiştir.

Zaten Selçukilere ait bilcümle mebani-i diniye (dini yapılar) ve umumiye üzerindeki kitabeler okunmayacak derecede ve lüzumundan fazla nukuş ve tezyinat içinde yazılmış olduğundan muhafazayı kadime-i İslamiyenin tarz-ı tahriri ve kıraati (yazım tarzı ve okunması) ile münasebeti olmayan ecanibten (yabancılardan) bu yolda pek te sahih sayan-ı mevsuk (güvenilir) malumat (bilgi) beklemeyeceği tabiidir.

Bir de ecnebi seyyahların asar-ı mezkûreyi (adı geçen tarihi eserleri) pek mahdud (sınırlı) bir zaman zarfında tetkik etmek (incelemek) mecburiyetinde bulunduklarından yerleri herkesçe malum olmayan ve bazı hafriyat (kazılar) neticesinde yeniden zuhur eden (ortaya çıkan) birçok vesaik-i kıymetleri kaydu tezkâr edemeyecekleri bedihidir (açıktır).

Tarih-i Osmani sahifelerinde mühim bir mevki tutan ve mehd-i saltanat-ı Osmaniyan (Osmanlı Devletininin beşiği) olmak itibarıyla bütün milletlerin enzâr-ı dikkat ve tetkikini celbeden Konya'mızın mevcut abidat-ı medeniye (medeniyet abideleri) ve terakkisine (gelişmesine) dair mümkün mertebe sahih (güvenilir) bir malumat vermeyi kendimce en mukaddes bir vecibeyi vataniye (vatandaşlık vazifesi) bildiğimden memleketimin müessesatı kadime-yi İslamiye'sine ait kitabe ve kütüphanelerden elde edebildiğim mahfuzatımı Babalık ile peyderpey neşretmek ve pek naçiz bir hizmette bulunmak istiyorum.”³⁹

Hamdizade Abdülkadir'in Konya'nın ilk yerel tarih incelemelerini kapsayan ve 13 Mayıs 1914'de adı geçen yazı dizisinin 14. makalesi olarak yayınladığı “Şeyh Sadreddin Konevi” isimli makalesi, Konevi hakkında, Osmanlı basınında çıkan ilk yerel makale olması yönüyle ayrı bir öneme sahiptir.

Babalık gazetesinin ilk sayfada gazete adının geçtiği başlığın tam altında 4 sütun halinde yayınlanan makalenin dili Osmanlı Türkçesidir.

Makalenin ana başlığı: “Konya’da Mevcut Müessesat-ı İslamiyye’den-14” olup ilk satır ve paragraf Sadreddin Konevi’nin ismi ile başlamaktadır.

Makalenin giriş kısmında Hamdizade, Sadreddin Konevi külliyesinin binası, türbesi, camii, pencere ve kapıları, tamiri ve inşa kitabesi ile, Külliye içinde bulunan Sadreddin Konevi tarafından oluşturulan kütüphane ve içindeki kitaplar ile kütüphanede muhafaza edilen Muhyiddin ibni Arabi’ye ait hırka ve Selçuklu dönemine ait tarihi bir seccade hakkında bilgi

[39] Muzaffer Erdoğan, İzahlı Konya Bibliyografisi, 8-9, İstanbul 1952

vermektedir.

Makalenin devamında, Sadreddin Konevi'nin lakabı, ailesi, yetişmesi, tahsili, hocaları, öğrencileri ve telif ettiği eserleri ile Sadreddin Konevi Türbesi etrafında zamanla meydana gelen Hazire ve mezarlık hakkında bilgi vermektedir.

Son bölümde ise, Sadreddin Konevi ile Hz. Mevlana arasındaki ilişkilerle, Sadreddin Konevi türbesi etrafında oluşan bazı halk inanışları üzerinde durmaktadır.

Bu çalışmamızda Hamdizade Abdülkadir'in makalesini esas alarak bazı açıklamalarla birlikte değerlendireceğiz.

2.Konevi Külliyesi'nin Mimari Parçaları

Cami, Kütüphane, Hangah ve Mezarlık ve Türbesinin içinde bulunduğu Sadreddin Konevi Külliyesi'nin⁴⁰ mahalle ve yeri hakkında Hamdizade Abdülkadir şunları kaydeder:

“Sadreddin Konevi hazretlerinin cami ve türbesi şayan-ı zikr (zikre değer) ve ziyareti müessesat-ı İslamiye'dendir.⁴¹ Müessesese-i mezkure (adı geçen kurum) şehrin ve kadim(eski) surun haricinde (dışında) ve Çeşme Kapısı civarında elyevm (bugün) müşarun ileyh namına nisbet edilen mahallede vakidir.”

Açıklama: Sadreddin Konevi'nin yaşadığı dönemdeki Konya Kalesi, bir iç kale ve dış kaleden meydana gelmekteydi. Alaeddin Tepesi'ni çevreleyen İç Kale, cami, saray, medrese, hamam gibi kamu binaları ve yöneticilerin, konutlarını içine alıyordu. İç Kale çift sıra surla çevrili olup köşk bu surun üzerinde kuruluydu. İç Kalenin Selçuklular zamanında dört kapısı mevcuttu. Sarayın kuzeyinde yer alan kapıya Sultan Kapısı denilirdi. Dış kale ise Alâeddin Keykubat zamanında daha önce var olan eski surlar üzerine inşa ettirilmişti. Dış kalenin 12 kapısı vardı. Bu kapı yerleri ve isimleri şöyledir: 1. Larende Kapısı: Kalenin güneyinde, Sahip Ata Camii'nin kuzeyindeydi. 2.Atpazarı Kapısı: Larende Kapısının doğusunda, kalenin güneyinde yer alıyordu. 3. Telli Kapı: Kapı Camii önünde bulunuyordu. 4. Aksaray Kapısı: Kalenin doğusunda bugünkü Babu Aksaray Mahallesi'nde

[40] Ali Boran, Konevi Manzumesi, Konya Ansiklopedisi, c.5, s.215-217

[41] Osmanlı dönemi hac yolculuklarını anlatan yol ve konakları belirten “Menazili hac” adlı kitabda Konya bölümü anlatılırken Sadreddin Konevi ve İmam Begavi hazretlerinin mutlaka ziyaret edilmesi gerektiği tavsiye edilmektedir: “Nefs-i Konya muazzam bir şehirdir. Muazzam kalesi vardır. Hanlar hamamlar ve camii şerifleri çoktur. Ve meyvesi mübahidir. Hazreti Mevlana kuddise sirrahü'l-aziz anda medfundur. Asitanesi andadır. Her Cuma günleri cemiyeti azim olur ve Şemsi Tebrizi ve Sadreddin Konevi ve İmam Begavi hazretleri dahi anda medfundur. Ziyaret oluna gaflet olunmaya. (s.8) denilmektedir.

yer alıyordu. 5. Debbağlar Kapısı: Kalenin doğusunda, Aksaray Kapısının yakınında yer alıyordu. 6. Ertaş Kapısı: Kalenin kuzeydoğusunda yer alıyordu. 7. Halkabe-güş Kapısı: Kalenin kuzeyinde, bugün aynı adlı türbenin bulunduğu cadde üzerindeydi. 8. Ayas Kapı: Emir Eseddin Ayas'a izafe edilen bu kapı kuzeyde yer alıyordu. 9. Sille Kapısı: Kalenin batısında, Sille yolunun başlangıcında bulunuyordu. 10. Antalya Kapısı: Batıda, Zindankale'nin kuzey yakınındaydı. 11. Çeşme Kapısı: Batıda, Sahip Ata Mescidi'nin ve Çeşmesi'nin yakınında idi. Bu kapıdan Sadreddin Konevi Zaviyesi'ne çıkan Eski Meram yolu başlıyordu. İbrahim hakkı Konyalı bu kapı hakkında şunları kaydeder: "Sadreddin Konevi'ye giden yolun ve İmam Bağavî Türbesi'nin ve kapı çeşmesinin tam karşısında idi, bu yaz (1944 yılı Ağustos) önündeki yol tesviye edilirken kapının temelleri meydana çıkmıştır. Sonra karşısına Sahip Ata çeşme yaptırdığı için Kapı Çeşme Kapısı, çeşme de Kapı Çeşmesi adlarını almışlardır."⁴² 12. Yeni Kapı: Güneybatı yönünde bugünkü Anıt civarında idi.⁴³

3.Cami ve Mihrab

Hamdizade, Sadeddin Konevi adına inşa edilen caminin sanat tarihi açısından değeriyle, çinili mihrap ve pencere kapıları durumu hakkında şunları söyler:

"Bu camii şerifin hal-i hazırında sanat cihetiyle o kadar fevkaledelik görülmez.Yalnız çinili mihrabın ve evvelce (daha önce) Umumi Müzeye nakledilen musanna (sanatlı) pencere kapılarına nazaran burasının da asar-ı mühime-i Selçukiye (önemli Selçuklu eserleri) adatına idhal edilmesi(sayılması) icap eder."

Açıklama: Sadreddin Konevi Camiinin dikkati çeken en önemli parçası mihrabıdır.Selçuklu dönemi Anadolu mihraplarının en güzel örneklerinden biri olan bu mihrap nefis mozaiklerle bezelidir. Biri düz silmeli, diğeri pahlı olmak üzere iki bordürlü profil tiplidir.

Köşelikli türlerden olup, mukarnas yuvası, 15 cm. yüksekte yedi sıra dizilidir.

İki tarafında yer alan zarif sütunceleri ince gövdelidir. Başlığın üst kısmı, kavsaranın başlangıcında son bulduğu için, ilk bakışta, kavsarayla köşelikleri yüklenmiş gibi bir görünüm arz ederler.

Mihrap nişi duvar içinde verilmiş olup, duvarın iç cephesindeki taşkınlığı

[42] İbrahim Hakkı Konyalı, Konya Tarihi, s.52.

[43] Haşim Karpuz, Ortaya Çıkan Konya Sur Kalıntıları Yok Edilmemelidir, Akademik Sayfalar, 21 Kasım 2012, c.12, S.29, s.449-451; Ali Boran, "Konya Kalesi", Konya Ansiklopedisi, c.6, s.60-69. Konya 2014.

33 cm'dir. Dışarı cephede çıkıntı görülmez.

Firuze mavisi ve manganez moru çini mozaik kaplanmış olan mihrabın kenar bordürlerinde, köşelik ve nişin alt kısmında çiniler, küçük dikdörtgen parçalar halinde kesilerek birbirlerine eklenmişlerdir.

Palmet yaprakları ise, yekparedir. Mukarnas yuvaları, diğer çini mozaik mihraplarda tekrarlanan kompozisyonlar yerine dikdörtgen veya üçgen şekillerde kesilmiş yekpare çinilerle kaplanmıştı.

Tepeliksiz olan mihrabın 192 x 304 cm. ebadındaki dikdörtgen çerçevesini, genişlik ve silmeleri farklı iki bordür dolaşır. Aralarında 3 cm.'lik basamak mevcuttur. Hücreye doğru muntazam kademelerle derinleşirler.

Üst kısımda 28 cm. yükseklikte köşelik tablası bulunmaktadır. Kavsaranın etrafında üçgen iki parça şeklindedir.

Nişin ait kısmı 108 cm. yükseklikte, 97 cm. açıklıkta, 40 cm. derinlikte dikdörtgen planlıdır.

Bu mihrabın üstünde, Selçuklu sülüsü ile yazılmış, nebati motiflerle bezeli zemin üzerine Ayet el-Kürsi bordürü yer alıyordu. Bu ibareden günümüze sadece : “Lehu illa hu” yazısı şeklindeki küçük bir bölümü kalmıştır. Bu ibarenin üzerinde Bizans özelliğinde bir konsül bulunmaktadır.⁴⁴

4.Pencere Kapıları

Önce Konya Müzesine⁴⁵ oradan da 1911 yılında Çinili Köşk'e 1914 yılında da İstanbul'daki Türk ve İslam Eserleri Müzesi'ne kaldırılmıştır.

İki kanatlı cevizden yapılmış olan pencere kapakları, oyma tekniği kullanılarak katmerli çiçek, gonca, hatayi, rumi, palmet ve lotus motifleriyle oluşturulmuş zengin ve yoğun bir bitkisel düzenlemeyle süslenmiştir.

Pencere kanatlarının üst bölümlerinde sülüs hatla yazılmış kitabe bulunmaktadır. Üst kısımdaki alınlıklarından sağdakinde : “Lâ şerefü eazzü mine't-takvâ” (Takvadan daha aziz bir şey), solundakinde ise : “ve la kereme etemme min terki'l-heva” (Ve hevayı terk etmekten daha mükemmel bir kerem yoktur) ibareleri bulunmaktadır. İşçiliğindeki derinlik ışık gölge etkisini daha da zenginleştirmiştir. Anadolu Selçuklu dönemi bitkisel bezemesinden farklı olarak buradaki motifler gerçeğe daha yakındır.⁴⁶

[44] İbrahim hakkı Konyalı, Konya Tarihi, s.488-489, Konya 1964; Hasan Özönder, Sadreddin Konevi Ma'mûresi'nin Mimari Teşekkülü, Selçuk Dergisi I. Sadreddin Konevi Özel Sayısı, yıl: 1989, sayı:4, s.136-137.

[45] Ferit, Mehmet Muhlis, Faik, Mümtaz Bahri, Konya ve Rehberi; s.69, 1339.

[46] Mesut Koman, Şeyh Sadreddin-İ Konevi Mescidi Ve Şeyh Cüneyd, Konya. Mecmuası, Yıl: 3, İkinci Kanun, 1940, sayı. 31, s.1632-1637; <http://www.tiem.gov.tr/koleksiyon/ahsap-eserler/#/>

5. Tamiri

Hamdizade caminin zamanla tamire muhtaç duruma düştüğünü 1901 yılında Sultan Abdülhamid döneminde yapılan son tamiri yıkılmaktan kurtarıldığını anlatır:

“Bundan 14 sene mukaddem (önce) bu camii şerif acınacak bir hale gelmiş idi. 1317/1901 senesinde (Sultan Abdülhamid döneminde) müceddeden (yeniden) tamir edilmiş haricen (dışı) ve dâhilen (içi) bir tarz nev’inde telvin ve tezyin edilerek nedras ve izmihlalden (yıkımdan) kurtarılmıştır. Penceredeki çiniler eski değildir. Bunlar esna-ı tamirde (tamir sırasında) Kütahya’dan getirilmiş ve tarz-ı Selçukiye’yi takliden oralara yeniden tefriş edilmiştir.”

Açıklama: Hamdizade, Sultan Abdülhamit Konya Valisi olan Mehmet Ferit Paşa⁴⁷ döneminde yapılan tamir kitabesinden bahsetmez. Bu tamirde tek kubbeli olduğu bilinen Konevi Camii, ahşap direkli ve tavanlı plana dönüştürülmüş ve kuzey yönünde genişletilmiştir.

Caminin güney kapısının üzerinde bulunan inşa kitabesinin üzerinde üç satır halindeki, Osmanlı sülüsü ile: “Tacdar-ı devran ve halife-i refiû’ş-şan es-Sultan el-Gazi Abdülhamid Han Sani Efendimiz hazretlerinin müberratı seniye-i mülükânelerinden olmak üzere iş bu camii şerif ile türbe-i münife vali-yi vilayet devletlü Mehmet Ferid Paşa hazretlerinin zaman-ı memuriyetlerinde imâr ve ihyâ buyurulmuştur. Sene 1317/1901-Bâdi” yazılı bir tamir kitabesi mevcuttur.

Kitabede ismi geçen “Bâdi” ise Konya’da Emlak Müdürü olduğu dönemde birçok eser ve çeşme kitabesini kaleme alan Ahmet Bâdi Efendi (1839-1910)’dır.⁴⁸

6. Türbesi

Hamdizade Abdülkadir Sadreddin Konevinin türbe mimarisi hakkında şu bilgiyi verir:

“Müşarun ileyhın aramgahı ebedisi de ihtişamı suveriden (gösterişten) aridir. Medfeninin üzerinde diğer meşahirin (meşhurların) türbeleri gibi taş ve tuğladan inşa edilmiş bir künbed yoktur. Üstü direklerden çatılmış ve üzerine tel kafes geçirilmiş Selçuki türbeleri tarzında sade bir kubbe vardır. Yalnız tel kafeslerin aşağısındaki beyaz mermerlerden bir kısmı zairinin

[koleksiyon/ahşap-eserler/pencere-kanatları/](#) 13.10.2018 tarihli erişim.

[47] Abdülhamit Kırmızı, Avlonyalı Ferit Paşa, İstanbul 2014.

[48] Hasan Özönder, Sadreddin Konevi Ma’müresi’nin Mimari Teşekkülü, Selçuk Dergisi I. Sadreddin Konevi Özel Sayısı, yıl: 1989, sayı:4, s.131; Ali Boran, Konevi Manzumesi, Konya Ansiklopedisi, c.5, s.215.

(ziyaretçilerin) ilzar-ı takdiri ve tahsinini celb edecek derecede bir zarafet-i sanatkaraneyi haizdir.”

7. İnşa Kitabesi

Hamdizade, Camiinin güney giriş kapısının üzerinde bulunan inşa kitabesi ile bina ve içindekilerin mimari ve sanat yönünden değerini şöyle anlatmaktadır.

“Camii şerifin taş kapısı üzerindeki (Arapça yazılan) kitabe (nin Türkçesi) şudur:

Bu mübarek imaretin inşası şeyhü'l-imam, hakikatı arayan, rabbani alim Muhammed oğlu İshak oğlu Sadreddin Muhammed'in içindeki türbesi – Allah ondan razı olsun– vakfiyesi şartlarında yazılı olduğu üzere kendisinin vakf eylediği kitapları bulunan kütüphanesiyle beraber ashabından kalbleri ve vücudlarıyla Allah'a yönelmiş salih fakirler adına 673/1274 yılı aylarında yapıldı.

Bu kitabede selatin-i Selçukiyeden (Selçuklu Sultanlarından) hiç birisinin namı zikredilmiyorsa da nihayetindeki 673/1274 tarihi Gıyaseddin Keyhüsrev III ibni Kılıçarslan IV zaman-ı hükümetinde cenab-ı Sadreddin'in irtihalinden iki sene sonra inşa edilmiş olduğunu göstermektedir.”

Açıklama: Hamdizade makalesinde inşa kitabesinin Arapça metnini vermiştir.⁴⁹ Kitabede Sadreddin Konevi, Şeyhü'l-imam (Önderlerin şeyhi), Muhakik (hakikati arayan), el-Alimü'r-Rabbani (rabbani âlim) gibi güzel sıfat ve vasıflarla övülmektedir. Bu kitabeye göre Konevi külliyesi ve türbesi Anadolu Selçuklular döneminde 1274 yılında III. Gıyaseddin Keyhüsrev döneminde inşa edilmiştir.

8.Kütüphanesi

Bundan sonra Hamdizade, Sadreddin Konevi'nin kütüphanesi, vakfiyesi ve kitap sayıları üzerinde durarak şöyle demektedir:

“Kitabede zikredilen kütüphane ile derunundaki kütübü mevkufe'l-hale hazihi mevzuu mevkii ihtiram ise de gerek camii şerif ve gerek kütüphane için o zaman tanzim edilmiş olduğu anlaşılan vakfiyenin nereye gittiği malum değildir.

Hamdizade kütüphanede bulunan kitapların sayısı hakkında şunları belirtir:

[49] Kitabe caminin güneye açılan kapısının üstünde 0.90x0.40m.ebadında girift bir yazı ile alçak kabartma olarak üç satır halinde yazılmış olup satır araları çubuklarla taksimatlandırılmıştır. Harf aralarındaki boşluklar tirfil, cezm ve Rumilerle doldurulmuştur. Bakınız: Remzi Duran, Selçuklu Devri Konya Yapı Kitabeleri, s.62; İ.Hakkı Konyalı, Konya Tarihi, s.487-489.

"Yalnız kütüphanede mahfuz olan 255 cilt kütübü nefise-i mu'tebereden (nefis kitaplardan) ekserisi (çoğunluğu) vakf-ı mezkure ait gördüğümüz bir Defter-i Hakanî'de mukayyed (Kayıtlı) ve musarrahdır."

Açıklama: Karaman Eyaleti Evkaf defterlerinde Sadreddin Konevi vakıfları bütün detaylarıyla yer almaktadır. Bu vakıflar arasında onun kitaplarından oluşan kütüphane kayıtları dikkat çekicidir.

Sadreddin Konevi Vakıfları ve kütüphanesindeki eserler Fatih dönemine ait 1476 tarihli Evkaf defterindeki kayıtlar çerçevesinde ilk kez Feridun Nâfiz Uzluk,⁵⁰ daha sonra mamuresindeki kitabelerle birlikte yine bazı tahrir defterlerini kullanmak suretiyle İbrahim Hakkı Konyalı tarafından ele alınmıştır.⁵¹

İlgili defterlerin Konevi Evkafı kısmında "Tafsil-i Kütüb-i Kitâbhâne-i Hazreti Şeyh Sadreddin..." şeklinde bir başlık altında kütüphanenin demirbaşı olan kitaplar tek tek defterlere kaydedilmiştir.

Söz konusu defterlerdeki kayıtlarla Konevî Kütüphanesinde 1476'da 162 adet; 1483/1484, 1500 yılları ve I. Selim döneminde 168 adet ve 1584'te 151 adet kitap tespit edilmiştir.⁵²

20.yüzyıl başlarına kadar gelen kütüphane Konya Salnamelerine göre 1887-1891'de 61, 1907 yılında ise 267'dir.⁵³

Maarifi Umumiye salnamelerine göre ise 1898-1901'de kitap sayısı 256'dır.⁵⁴

Buradaki kitaplar, 1926'da yapılan yeni bir düzenleme ile 168 adet yazma eser asıl yerinden alınarak Konya Yusufâğa Yazma Eserler Kütüphanesi'ne nakledilmiştir.⁵⁵

9.Kütüphanedeki Değerli Eserler

Hamdizade Sadreddin Konevi kütüphanesinde bulunan bazı önemli yazma eserlerin İstanbul Evkaf-ı İslamiye Müzesine gönderildiğine işaret

[50] Feridun Nâfiz Uzluk, Fatih Devrinde Karaman Eyâleti Vakıfları Fihristi, Ankara 1958 11-13

[51] İbrahim Hakkı Konyalı, Konya Tarihi, s.183-186.

[52] Uğur Altuğ, Sadreddin Konevî Kütüphanesindeki Kitaplar, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt: 9 Sayı: 43, Nisan 2016, s.576.

[53] Mustafa Can, Sadreddin Konevî'nin Eserler ve Kütüphanesi, Selçuk Dergisi, Ocak 1989 sayı:4, s.113-127; Mehmet Önder, Selçuklular ve Osmanlılar Döneminde Konya Kütüphaneleri, Konya Halkevi Kültür Dergisi, Yıl: XIV/1949, sayı: 131-132. s.5-7

[54] Salname-i Nezaret-i Maarif-i Umumiye, İstanbul, 1317 s.1352-1366; Ahmet Çelik, 1317 /1901 Tarihli Maarif Salnamesine Göre Konya'da Eğitim Öğretim, Akademik Sayfalar, 17 Mart 2010, S.9 s.137-140.

[55] Bekir Şahin, Konya'nın Kırk Kütüphanesi, Konya 2017 s.19; Mikâil Bayram, "Sadru'd-din Konevî Kütüphanesi ve Kitapları", Marife, c. I, no. 2, Konya 2001, s. 179-186.

ederek şunları kaydeder:

“Kütüb-ü mezkureden yazma Fusus, Fusus şerhi, Futuhat-ı Mekkiye gibi bazı müellefat-ı mühimmede (önemli kitaplar) Evkaf Müzesi’ne gönderilmiştir.

951/1544 tarihinde intinsah edilmiş Türkçe Tefsire tesadüf edilmiştir ki lisan ve imla nokta-ı nazarından pek mühim bir eserdir. Bu tefsirde bütün hece bir sait ile yazılmıştır. İmlamızı her hecede bir sait bulundurmaktan başka mantıki bir tarzda ifrağ edebilmenin kabil olmadığına kail olanlar için eseri mezbur pek kıymetli bir vesika, vesikay-ı lisaniye teşkil eder.”

Açıklama: Evkafı İslamiye Müzesi ilk olarak 27 Nisan 1914 tarihinde camilere, türbelere, kütüphanelere vakfedilen eserlerin ülke dışına çıkarılmasını önlemek, korunmasını sağlamak ve bu kültür hazinesini gelecek nesillere miras bırakmak amacıyla Sultan Mehmet Reşat döneminde Şeyhülislam Ürgüplü Hayri Bey tarafından açılmıştır. 1926 yılında Türk ve İslâm Eserleri Müzesi adını almıştır.⁵⁶

10.Hırka ve Seccade

Hamdizade, Muhyiddin Arabi’nin Sadreddin Konevi’ye hediye ettiği ve kütüphanede muhafaza edilen hırka ile seccadeden bahsederek şöyle demektedir:

“Mezkur kütüphanede eskiden beri mahfuz mahfaza-i tebcil olan hırka-i şerife ile gayet zarif bir seccade de ehemmiyet-i tarihiyesine binaen (tarihi öneminden dolayı) müzeye nakl olunmuştur.

Bu hırkanın Muhyiddin Arabi hazretleri tarafından Sadreddin Konevi’ye ihda (hediye) edilmiş olduğu mervidir.”

Açıklama: Bu hırka hakkında İsmail Hakkı Bursevi’nin naklettiğine göre önce cennetten Abdulkadir Geylani’ye çıkmış, o da kendisinden sonra Mağrib’de zuhur edecek Şeyh-i Ekber’e vasiyet eylemiş, o da Sadreddin Konevi’yi hibe ve teslim eylemiştir.⁵⁷

İbrahim Hakkı Konyalı, Alaaddin Camiini anlattığı makalesinde Konya’dan İstanbul Evkaf müzesine gönderilen bazı eserlerin iyi korunamadığını ve bunların çalındığından bahsederek şunları kaydeder:

“İttihatçılar zamanında bir mason şeyhülislam cami ve türbelerdeki eski eserleri, kutsal eşyayı - sözde muhafaza etmek maksadıyla - İstanbul’da kurdurduğu bir müzeye toplatmıştı. Sonra bunlardan birçoğu çalınmış ve

[56] <http://www.tiem.gov.tr> 19.10.2018 tarihli erişim.

[57] Ali Namlı, Bursevi’de Konevi İzleri, II. Konevi Sempozyumu s.179

yok olmuştur. Sadreddin Konevi'nin hırkası ve Sultan Alâeddin'in üstünde namaz kıldığı Selçuk seccadesi bunlardandır.”⁵⁸

İbrahim Hakkı Konyalı, Muhyiddin Arabi'nin hırkası ile seccadenin Evkafı İslamiye Müzesi'nden nasıl çalındığını da şöyle anlatır:

“Konya’da Muhyiddin Arabi Hazretlerinin üvey oğlu Büyük Selçuk hadis bilgini ve mutasavvıfı Sadreddin Konevi camiinin bitişiindeki kütüphanesinde Muhyiddin Arabi'nin hırkası ve Sadreddin Konevi'nin hocası ve müşşidi Evhadüddin'in Selçuk seccadesi vardı. Mübarek günlerde bunlar ziyaret edilirdi. Muhyiddin Arabi ve Sadreddin Konevi'nin el yazması kitapları da burada muhafaza ediliyordu.

Birinci cihan harbi esnasında İstanbul Polis Müdürü Umumisi Konya Polis müdürüne çektiği bir telgrafta Konya'daki Şeyh Muhyiddin Arabi'nin hırkasıyla Selçuk seccadesini çalmak için Avrupadan bir hırsız şebekesinin geldiğinin öğrenildiğini bildirmiş. Bu iki hatıra ile Muhyiddin Arabi'nin kendi el yazısıyla yazdığı Fusus adlı kitap ciltleri Konya'daki Sultan Selim Camiine getirilerek bir kasaya kilitlenmiş o vakit askere çağrılan Mevleviler her gün caminin etrafında nöbet tutmuşlar. Daha sonra bunlar Evkaf-ı İslamiye Müzesi'ne şimdiki adıyla İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi'ne gönderilmişlerdir. Hemşehrim üstat Hamdizade Abdülkadir Erdoğan, Türk ve İslam Eserleri Müzesi'ne Müdür Muavini olarak geldiği zaman hırkanın ve seccadenin yok olduğunu görmüştür.

Kıymetli seccadenin çalındığı da öğrenilmişti. Ben, bunu Son Posta Gazetesi'ne yazdım. Konya'da şimdiki Erkek Lisesi'ni ve Gazi Heykelinin altındaki Ziraat Abidesini yapan Mimar Muzaffer Merhum Konya'da bir halı dokuma kursu açmıştı. Sadreddin Konevi Kütüphanesi'nde bulunan seccadenin bir örneğini dokutmuştu. Abdülkadir Erdoğan'ın elinde bunun fotoğrafı vardır. Milli Eğitim Bakanlığı fotoğrafı çoğaltarak meşhur dünya gazetelerinde neşrettirdi, seccadeyi arattırdı, bulunamadı. Bunları İstanbul'a Konya Vakıflar Müdürü Celil Bey getirmiş, Evkaf Nazırlığı Kalemî'ne teslim etmiş, oradan da Halil Ethem imzasıyla alınarak müzeye götürülmüştür.”⁵⁹

Vakit gazetesi 25 Eylül 1932'de “Kıymetli bir hırka ile bir seccade ne oldu nereye gitti” başlığı ile şu habere yer vermektedir:

“Muhyiddin-i Arabiye'ye ait olup Konya'da meşhur Türk âlimi Sadreddin Konevi Kütüphanesi'nde bulunmakta olan tarihi bir hırka ile kıymetli bir seccade İstanbul'daki Türk ve İslam Eserleri Müzesine gönderilmişti. Bunların buraya gelmediği hakkında yapılan ihbar üzerine Maarif Vekâleti

[58] İbrahim Hakkı Konyalı, İslam'ın İlk Emri Oku, Mart 1967, yıl:7, sayı 64, s. 14-15

[59] İbrahim Hakkı Konyalı, Konya'dan Çalınan Eserler, Yeni Konya, 31 Mart 1956.

bu hususta ciddi bir alâka göstermiş ve meselenin tahkiki için lâzım gelenlere emir vermiştir. Buradaki müzelerde yapılan araştırmalarda bunların kayıtlarına tesadüf edilememekte olduğundan kıymetleri çok yüksek olan hırka ve seccadenin Avrupa'ya kaçırıldığına ihtimal verilmektedir. Tahkikata ehemmiyetle devam edilmektedir.”⁶⁰

Mısır'da da arattırılan “Tarihi Hırka” hakkında Babalık gazetesi “Bu kıymetli yadigâr Mısır'da da bulunamadı” başlığı ile haberi şöyle vermektedir:

“Vaktiyle Konya'dan Evkaf Müzesi'ne nakledilirken çalınan veya kaybolan Muhyiddin Arabî'ye ait tarihi bir hırka ile Sivas hükümdarı Kadı Burhanettin tarafından yüzlerce sene evvel Sadrettin Konevi türbesine hediye edilen dünyanın eski ve en kıymetli Selçuk halısının Mısır'a kaçırılmış olması nazarı itibara alınarak araştırılması için Mısır polisine müracaat edilmişti. Mısır polisi şimdiye kadar yaptığı araştırma neticesinde bu iki kıymetli tarih yadigarının bir izine tesadüf edemediğini alâkadar makamlarımıza bildirmiştir. Evkaf Umum Müdürlüğü tahkikatı başka bir şekilde derinleştirmeye karar vermiştir.”⁶¹

11. Teberrük

Hamdizade seccadenin Sultan Dördüncü Murad'ın Bağdat seferine giderken Konya'ya gelişlerinde uğur getirsin diye adı geçen hırkanın yakasını yanına aldığını belirterek şöyle demektedir.

“Cennetmekân Sultan Murad IV. hazretleri Konya'yı teşriflerinde teberrükten bu hırkanın yakasını almış ve (büyük fetihlerle geri döndüğü için) mezkûr seccadeyi de o zaman ithaf etmiştir.

12. İstişfa

Hamdizade, İsmail Hakkı Bursevi'nin⁶² uğradığı Konya'da Konevi kütüphanesinde bu hırkayı ziyaret etmiş ve hırkanın eteğinden bir parçayı bir kaptan ıslatarak teberrük ve şifa için suyunu içtiğini ifade ederek şöyle demektedir:

“Tefsiri Ruhul-Beyan” sahibi İsmail Hakkı hazretleri Konya'da mezkûr hırkayı ziyaret ettiklerini ve eteğinden bir parçasını bir kab içine ıslatarak istişfa (şifalanmak) niyetiyle suyunu içtiklerini sure-i Yusuf tefsirinde bi'l-münasebe beyan etmektedir.”⁶³

[60] Vakıf, 25 Eylül 1932.

[61] Babalık, 5 Kasım 1933.

[62] Ali Namı, “İsmâil Hakkı Bursevi” TDV İslam Ansiklopedisi, c.23, s.102-106 Ankara, 2001.

[63] Bakınız: İsmail hakkı Bursevi, Ruhul-beyan Tefsiri Tercümesi (Tercüme: Ömer Faruk Hilmi),

Bu hırkay-ı şerife hakkında daha birçok rivayat ve hikayat-ı garibe (garip hikâyeler) mevcut ise de onlardan hiç birisi bizim nokta-ı nazarımızda tevafuk etmediği için nakilden vazgeçilmiştir.”

Açıklama: Regaibü'l-Menakib'de hırka ile ilgili şöyle bir menkibe anlatılır:

“Şeyh Muhiddin Arabi naklediyor: Mekke şehrinde altı seni mücavir oldum. Fütühat-ı Mekkiye adlı kitabımı tamamladığında tanrıma yalvardım; “ya Rabbi! Eserim, izzet dergâhında makbul oldu mu? cevap geldi ki; “oldu!..” Kâbe’yi tavaf eylerken “Kâbe’nin Rüknu Yemani denilen tarafına git” buyrulmakla oraya vardığımda bir hırka ve üstünde bir mektup buldum. O kâğıt üstünde güzel bir yazı ile “Ey Şeyh Muhiddin, kitabın ziyadesiyle makbulüm oldu, sana bu hırkayı hediye eyledim.” diye yazılı idi. Ben bu hırkayı oğlum Şeyh Sadreddine hibe eyledim.”⁶⁴

13.Mermer Küpler

Camide iki adet mermer küpten bahseden Hamdizade şöyle demektedir:

“Camii şerif mezkûr dâhilinde yekpare (tek parça) mermerden mamul (yapılmış) cesüm (büyük) iki küpe tesadûf olunmaktadır ki bunlarda her halde o devrin birer yadigarı kıymettardır.”

Açıklama: Hamdizade’nin bahsettiği iki adet mermer küp(ün aslı ya da bir benzeri) Konya Sahip Ata Vakıf Müzesi bahçesinde bulunmaktadır. Müze yetkilileri bu iki mermer küpün Sultan Selim camiinden geldiğini ifade etmektedir.

14.Medrese ve Hangah

“Vaktiyle burada bir medrese ile bir de hangah olduğu kayden ve tarihen tahakkuk ediyor. Hatta “Nehafetü’l-mevahib” sahibi Abdüllatif Makdisi’nin⁶⁵ 850/1446 tarihinde mezkur hangahta icra-ı meşihat ettiğini tarih kitaplarında görülmüş⁶⁶ ve 1028/1618 tarihinde de urefayı emitten Şeyh Musa nam zat-ı alikadrin keza burada meşihatta bulunduğu balada arz edilen Defteri Hakanî’de okunmuştur.”

Açıklama: Konevi medresesi Konevî Cami’inin batı güneyinde idi. İbrahim Hakkı Konyalı Âşık Paşazade’nin Konya’da Sadreddin Konevî

c.13, s.200.

[64] Regaibü'l-Menakib, s.134-135.

[65] Şeyh Abdüllâtif Makdisi, 781 H. yılında Kudüs’te doğmuş ve 856 H. de Bursa’da ölmüştür. Ünlü bilgin mürşitlerdendir. Çok yer gezmiştir. (Et-tuhfetu fi beyani’l-makamat ve’l-meratib) adlı bir eseri vardır. Mesut Koman, Şeyh Sadreddin-İ Konevi Mescidi Ve Şeyh Cüneyd, Konya. Mecmuası, Yıl: 3, İkinci Kanun, 1940, sayı. 31, s.1632-1637.

[66] Âşık Paşazade, Tarih, s. 264-268.

medresesinde okuduğunu kaydeder.⁶⁷

15. Sadreddin Konevi

Hamdizade, Sadreddin Konevi hakkında bilgi vererek künyesi ve şöhreti, ailesi ve eğitimi hakkında şu bilgileri kaydeder:

“Sadreddin Konevi ünvanı âlisiyle şöhreti afak olan bu zatın nam-ı celili kütüphanede görüldüğü görüldüğü veçhile Muhammed ve Bedri'nin ismi İshak'tır. Beyne'l-meşayih “Ebul-Meali” künyesiyle iştihar etmiştir.

Kendilerinin aslen Malatyalı olduğuna dair hadd-i tevatür vasıl olmuş bir rivayet mevcut ise de ne suretle Konya'ya geldiğine Türk yahut Kürt ırklarından hangisine nispet edilmesinin daha doğru olması icap edeceğine dair hiçbir vesika elde etmeye imkân bulunamamıştır.

Çocuk iken pederi vefat etmekle dul kalan validesi o vakit Şam'dan Konya'ya gelmiş olan Muhyiddin-i Arabî tezevvüç etmiş (evlenmiş) ve müşarun ileyh bir müddet Sadreddin Konevi'yi daire-i terbiyesine alarak maddi, manevi irşad ettikten sonra tekrar Şam'a avdet eylemiştir. Şeyhi Ekber hazretlerinin bu suretle mazhar-ı fuyuzatı olan Şeyh Sadreddin Konevi az bir zaman zarfında asrının feridi ve bütün erbabın sırr-ı bülendi olmuştu. “

16. Eserleri

Bundan sonra Hamdizade Sadreddin Konevi'nin beş eserinin adını vererek bunların muhtevasına girmez. Bu eserler şunlardır:

“Fükuk, Nefehat-ı İlahiye, Mefatihul-Gayb, Tefsiri Fatiha, Şerhi Hadisi Erbain” cümle-i asarındandır.”

Açıklama: Hamdizade bu eserlerin hangi dilde yazıldığı konusunda bir şey söylemez. Ancak Feridun Nafiz Uzluk, Sadreddin Konevi'yi anlattığı makalesinde bu hususu şöyle açıklar:

“Bütün eserlerini Arapça yazan bu muhterem zat mezhep itibarıyla Şafii'dir. Selçuklu devleti ise Hanefi idi. O dönemde Konya'da Şafii mezhepli kişiler vardı. Mesela Mevlana'dan sonra halifesi olmakla onun yerine oturan Ahi Türkoğlu Çelebi Hüsamettin, Konya Kadılar kadısı Siraceddin, Şafii idi. Bu zat aslen Anadolu'lu olmayıp şimdi Rızaiye denilen Urumiye gölünün kenarındaki şehir ahalisindendir. Sadr'ın incelediğim kitaplar arasında Malatya'da bir Endülüs tekkesi olduğunu, şeyhimizin orada tahsilde bulunduğunu gördüm. Demek onlarda Arapça konuşuyordu. Arapça yazması bunun için ona kolay geliyordu. Farsça bir tek eseriyle bazı

[67] İbrahim Hakkı Konyalı, Konya tarihi, s.63, 214

mektuplarını gördüm. Pek parlak şeyler değil. Hâlbuki Anadolu'da o zaman geçer akça Farsça idi. Onun bu dili bildiğine hiç kuşumuz yok. Fakat yazı dili olarak kullanmamış.”⁶⁸

Yine Feridun Nafiz Uzluk 1947 yılındaki anma toplantısında yaptığı konuşmasında Konevi'nin Farsça olarak kaleme aldığı eserleri hakkında şunları belirtir:

“Sadreddin Konevi eserlerinin çoğunu Arapça yazmıştır. Ayasofya kütüphanesinde bulunan Vasayaname-i Sadreddin, Tabsıratü'l-mübtedi ve Tezkiratü'l-müntehi isimli eseri Farsça olduğu gibi, Konya Mevlâna dergâhı kütüphanesinde ve bir vakitler Konya Sultan Alâeddin Camii hatibi Hacı Muhyi oğlu Ferruh'un elinde bulunan 975 hicri tarihli Kitabü'n-nefahat'ın sonundaki mektupları da Farsçadır. Selçuk Tarihi bakımından fevkalâde kıymetli bulunan mektuplardan birini Niğde beyi Hatıreddin Oğlu Emir Şerafettin'e hitap etmektedir. Müşarünileyh Sadreddin'in, Hülagu'nun maiyetinde bulunup, Moğolların askeri hareketleri idare noktasından pek büyük ehemmiyet verdikleri Astronomi/hey'et ilmindeki ihtisasıyla şöhret kazanan Tuslu Nâsıreddin Muhammed ile yaptığı mektuplar ise Arapçadır.”⁶⁹

17.Öğrencileri

Hamdizade, Sadreddin Konevi'nin öğrencileri ve takipçilerinin hakkında şu bilgileri verir:

“Davud-u Kayseri (v.751/1350),⁷⁰ Fahreddin Iraki(v.688/1289),⁷¹ Sadüddin Fergani (v.699/1300),⁷² Müeyyiddin Cendi (v. 691/1292),⁷³ gibi birçok erbab-ı telif ve asar (yazar ve eser sahibi) da zümre-i müntesibindendi (takipçilerindendi).”

18.Haziresi ve Kabristan

Hamdizade Abdülkadir, Sadreddin Konevi'nin vefatından sonra inşa edilen türbesi ve etrafında bulunan ve buradaki medfun bazı şahıslar hakkında şunları kaydeder:

“Muşarun ileyh 671/1273 tarihinde 66 yaşında olduğu halde azim idari cinan ve şu halde hazreti Mevlana'dan üç sene sonra gariki lücce-i gufran

[68] Feridun Nafiz Uzluk, “Ölümünün 700 Yıldönümü Dolayısıyla Şeyh Sadreddin Konevi Yeni Konya 27-29 Temmuz 1974

[69] Feridun Nafiz Uzluk, “S. Konevi'nin Ölüm Yılı”, Babalık, 22-23 Temmuz 1947

[70] Mehmet Bayraktar, “Dâvûd-i Kayserî”, TDV İslam Ansiklopedisi cilt: 9, s. 32-3 Ankara, 1994,

[71] Orhan Bilgin, “Fahreddin Iraki”, TDV İslam Ansiklopedisi, cilt: 12, s. 84-86 yıl: 1995

[72] Mahmut Erol Kılıç, “Fergânî, Saîdüddin” TDV İslam Ansiklopedisi c. 12, s.378-382 1995

[73] Süleyman Uludağ, Cendi, 1993 TDV İslâm Ansiklopedisi cilt:7, s.361-362 1993

olmuştur. Muşarun ileyhin türbesi ittisalında bir de kabristan vardır. “1098/1686 tarihinde irtihal eden “İnsanı kâmil” nam risalenin sahibi Nazeki Abdullah Efendi’nin kabri buradadır.”

Açıklama: Sadreddin Konevi’nin Türbenin çevresi zamanla, buraya defnedilmeyi vasiyet eden yakınlarının ve sevenlerinin kabirleri ile büyük bir mezarlık halini almıştı. Ancak bu tarihi mezarlık, 1930 senesinde Tokat Askeri Orta Okulu’nun Konya’ya nakledilmesi üzerine bu asırlık kabristan kaldırılarak 1932 Askeri Hastane o zamanki Askeri Orta Okul binaları inşa edildi. Kabristanda yatanların yakınları bakiyelerini çeşitli mezarlıklara naklettiler.⁷⁴

Bu yıllarda M. Mesud Koman, Konya’daki birçok eski eser gibi Sadreddin Konevi’nin türbesi ile mescidinin de “ortadan kaldırılmak tehlikesi” karşı karşıya olduğunu belirterek şunları kaydeder:

“Büyük âlim Sadreddin Konevi’nin Türbesi ile Selçuklulardan kalma çinili güzel bir mihrabın ortadan kaldırılmak tehlikesi o zamanlar Ordu Müfettişliği İstihkâm Mütihassısı bulunan babam miralay İsmail Hakkı Koman’ın Ordu müfettişliği nezdindeki şahsi teşebbüsleri ile önleni ve Turgutoğulları Türbesi de yıkılmak tehlikesi atlattı. Yalnız mezar taşlarına yazık oldu.”⁷⁵

Konevi Kabristanı hakkında İbrahim Hakkı Konyalı şöyle demektedir:

“Geniş sahalı ve müsait arazili Konya’da yer yokmuş gibi içinde Selçuk ve Karamanoğulları’nın ve Osmanlı şehzade hanedanının ve bu devirlerin büyük, meşhur ölüerin mezar taşları bulunan Sadreddin-i Konevi Kabristanı yıktırılmış, kitabeli mezar taşları yol inşasında kullanılmıştır.”⁷⁶

“Şârih-i Fusus” diye meşhur olan Bosnalı Abdullah Efendi (1584-1644),⁷⁷ “İnsanı kâmil” adlı risalenin sahibi Nazeki Abdullah Efendi, Turğut oğullarından Piri Hüseyin Bey’in kızı Bağdat Hatun, Konya Erkek Muallim Mektebini yapan Mimar Muzaffer bey (1881-1921) Sadreddin Konevi Kabristanında medfundur.

19. Oğlu Sadeddin

Hamdizade, Sadreddin Konevi’nin oğlunun ismi ve kabrinin nerede bulunduğunu şöyle kaydetmektedir.

[74] Mehmet Önder, Mevlana Şehri Konya, Konya 1971, s.120; Selçuk Es, Büyük Konya Ansiklopedisi.

[75] Mesut Koman, Konya ve Çevresindeki Eski Eserleri üzerine Birkaç Söz”, Konya Yıl: 10, Ekim-Kasım 1945, sayı: 84-85, s.28.

[76] İbrahim Hakkı Konyalı Konya Tarihi, 420

[77] Necdet Yılmaz, Osmanlı Toplumunda tasavvuf, s.321-324, İstanbul 2007.

“Kendisinden daha mukaddem vefat eden Sadeddin namındaki mahdumu Musallâda Hacesi Şeyh Sadaka’nın kabri yanında medfundur.”

Açıklama: Regaibü’l-menakib’te Konevi’nin Sadeddin adlı bir evladı ile kızı Sekine’nin adı geçmektedir. Menakıbnâme’nin anlattığına göre Sadeddin, henüz tahsil çağında küçük iken vefat etmiştir. Şeyh Sadaka, Sadreddini Konevi’nin oğlu Sadeddin’in hocasıydı. Sadeddin daha küçük yaşında manevi yönden yüksek mertebelere erişmiştir.

Sadreddin Konevi’nin Oğlu Sadüddin Çelebi her gün hocası Şeyh Sadaka’nın Musallâdaki evine ders almaya gider gelirmiş yolunun üzerindeki Zevle Sultan Mescidi de yeni yapılmış. Kitabın diliyle olay şöyle anlatılır:

“Bir gün Hoca Şeyh Sadaka’dan hanelerine varıp gelirken tarik üstünde dahil-i Konya’da Hisar Önünde Zevle Mescidi demekle Arif nam mescid-i şerifin binasına iptida etmişlerdi. İki zira miktarı irtifa bulmuş iken Çelebi Merhum bina-i mezkuru görüp tebessüm ve hadimlerine tekellüm edip demişler ki ne acep bu bina-i mükellef kıbleden mihrabı muharref ve münharif başlamış demiş. Mimar başı buna itiraz edince Sa’de’d-din Çelebi bir kerametle mimar başına ve ustalara kibleyi gösterivermiş. Mimar başı hatasını anlayınca Mabede sonradan bir mihrap uydurmuş. Sadeddin Çelebi erken irmenin ve kemalin en yüksek derecesine birden vararak keramet göstermenin kurbanı olarak Şeyh Sadaka’nın ve babasının dualarıyla ölmüş ve hocasının evinin içine gömülmüştür. ⁷⁸

Bu evi de Şeyh Sadaka’ya Sadreddin Konevi vermiştir. Bulunduğu yer Musalla mezarlığının içinde Şeyh Şucaeddin Türbesi’nin batısında ve Şeyh Evhadüddin Kirmani Türbesi’nin kuzeyinde idi. Tekkeleri ve türbeleri kapayan kanun yürürlüğe girdikten sonra İl Özel idaresi bu zaviyenin ve türbenin enkazını satmıştır. Zaviyeyi enkazcılar yıkarlarken Selçuk tarzındaki som mermerden yapılmış birçok sandukalar kırılmış ve kıymetli bazı taşlar da toprağın altında kalmıştır. ⁷⁹

20.Mevlana ve İlişkileri

Hamdizade Abdülkadir, Celaleddin Rumi’ye “Mevlana” ismini bizzat Sadreddin Konevi tarafından verildiğini belirterek Hz. Mevlana ile Sadreddin Konevi’nin münasebetlerini açıklamaktadır.

“Esnay-ı musahabede (sohbet sırasında) hazreti Celaleddin’e (Mevlana/

[78] Sadreddin Konevi, Marifet yolcusuna kılavuz, (Tercüme: Ahmet Remzi Akyürek; Hazırlayan:Ekrem Demirli) içinde Regaibü’l-Menakib, Derleyen Mehmet Emin Dede, s.159-160

[79] İbrahim Hakkı Konyalı, Konya Tarihi, s.276

Efendimiz) tabiriyle iltifat ve ihtiram buyurmaları muşarun ileyhin “Mevlana” lakabıyla iştiharına (meşhur olmasına) sebep olmuş ve Mevlana’nın da kendisinden ahz-ı ulum eylediği (ilim aldığı) rivayet edilmekte ve bulunmuştur.”

21. Türbe İle İlgili İnanışlar

Son olarak “**Hamiş/Ek**” bölümde Hamdizade Abdülkadir, halk tarafından Sadreddin Konevi türbesi etrafında oluşturulan bazı yanlış itikat ve inanışlardan bahsederek şöyle demektedir:

“Camii şerifin orta tarafında bir kavak ağacı ve bu ağaç hakkında avam-ı halkın garib bir itikadı (inancı) vardır.

Fıtık illetine müptela olan bir çocuğun gömleği oraya götürülür. Mezkûr ağaçtan ufak bir dal inhab (kesilerek) edilerek ortasından yarılr. Çocuğun gömleği ağacın yarığından geçirildikten sonra orası çamurlanır ve başka bir paçavra ile sımsıkı sarılıp bağlanır. Eğer o dal sene-i atide (gelecek yıl) yetişir ve kaynarsa çocuğun fıtık illetinden kurtulacağına, yok kaynamaz da kurur kalırsa kurtulamayacağına itikat edilir.

Avam-ı halkımız arasında maruf bu gibi itikadât (inanış) ve itiyadât-ı batıla (batıl alışkanlıklar) hakkındaki mütalaamızı ileride ayrıca yazacağız. (Abdülkadir).”

Açıklama: Hamdizade Abdülkadir, 1938’de Konya Dergisinde yazdığı “Konya’da Eski Tekyeler” adlı makalesinde aynı konuyu tekrar ele alarak şunları kaydeder:

“Yarıklık (yani fıtık hastalığı), bazı çocukların çok ağlamadan hayâları yarılr. Bunu bitişirmek için birisi maddî, diğeri manevî iki türlü tedavi tarzı vardı. Bunun ikisi de birlikte yapılırdı. Bir demir halkanın içine sımsıkı pamuk konur ve üzerine (balkastı) sürülmüş bir bez geçirilir, çocuğun hangi kasiğında yarıklık varsa orasına temas ettirilerek belinden bağlanır ve bir yıl kadar bu bağ bağlı kalırdı.

Manevî tedavisi de Sadrüddin Konevi Camii’nin karşısında bir kavak ve bunun altında sahibinin adı belirsiz bir mezar vardı. Hangi çocuk yarılmışla onu buraya götürürler, bu kavak ağacından ince bir dal seçerler ve ucunu yararlar. Çocuğun gömleğini bu yarıktan geçirdikten sonra yarığı sımsıkı sararlardı, altındaki yatan ölünün ruhuna dua, bahçe sahibine de hakkını eda ettikten sonra oradan ayrılırlardı. Eğer altı ay sonra o yarılan dal bitişirse çocuğun yangıda bitişmiş sayılırdı.”⁸⁰

[80] Abdülkadir Erdoğan, Konya’da Eski Tekyeler, Konya, Yıl:2/1938, Sayı: 16-17, s.974

Sonuç ve Değerlendirme

Konya'nın ilk yerel tarih incelemelerini başlatan Hamdizade Abdülkadir'in kaleme aldığı Sadreddin Konevi ilgili makalesi Osmanlı dönemi Konya basınında Sadreddin Konevi hakkındaki ilk makaledir. Makale, Sadreddin Konevi ve Külliyesi hakkında genel bilgi vermektedir.

20 yüzyıla kadar korunan Sadreddin Konevi Kütüphanesindeki bazı kitaplar ve değerli eşyalar İstanbul Evkafı İslamiye Müzesine gönderilmiş ancak bunlardan bir kısmı kaybolmuş veya çalınmıştır. Geri kalan Kitaplar ise 1926 yılında Konya Yusufpaşa Kütüphanesi'ne nakledilmiştir.

Hamdizade Sadreddin Konevi hakkında kaleme aldığı makalesinde dayandığı bilgileri ismini vermediği bazı resmi vakıf kayıtları ve menakıp kitaplarından almıştır.

Hamdizade'nin makaleyi yazdığı dönemde mevcut olan ve Konevi türbesi etrafında oluşan mezarlık ise bir müddet sonra Askeri ortaokul yapmak amacıyla ortadan kaldırılmıştır.

Ayrıca Hamdizade, Sadreddin Konevi türbesi etrafında zamanla oluşan bazı yanlış halk inanışlarını aktararak bunları eleştirmiştir.

Kaynakça

- Abdülbaki Gölpınarlı, Mevlana Müzesi Yazmalar Kataloğu, I, Ankara 1967.
Abdülhamit Kırmızı, Avlonyalı Ferit Paşa, İstanbul 2014.
Abdülkadir Erdoğan, Konya'da Eski Tekyeler, Konya, Yıl:2/1938, Sayı: 16-17, s.974
Ahmet Çaycı, Seyahatnamelerde Konya, Konya 2016.
Ahmet Çelik, 1317 /1901 Tarihli Maarif Salnamesine Göre Konya'da Eğitim Öğretim, Akademik Sayfalar, 17 Mart 2010, S.9 s.137-140.
Ali Boran, "Konya Kalesi", Konya Ansiklopedisi, c.6, s.60-69. Konya 2014.
Ali Boran, Konevi Manzumesi, Konya Ansiklopedisi, c.5, s.215-217.
Ali Namli, "İsmâil Hakkı Bursevî" TDV İslam Ansiklopedisi, c.23, s.102-106, Ankara, 2001.
Ali Namli, Bursevî'de Konevi İzleri, II. Konevi Sempozyumu s.179.
Ali Rıza Akıncı, "Ölümünün Onuncu Yılında Hamdizade Abdülkadir", Yeni Meram, 4-8 Aralık 1954.
Babalık, 6 Kanunievvel 1914; 14 Şubat 1926;13 Mart 1922; 5 Kasım 1933.
Bayram Ürekli, "Erdoğan Muzaffer", Konya Ansiklopedisi, c.3. s.209.
Bayram Ürekli, "Erdoğan, Abdülkadir", Konya Ansiklopedisi, c.3. s.208.
Bekir Şahin, Konya'nın Kırk Kütüphanesi, Konya 2017.
Bursalı Mehmed Tahir, "(Sadreddin Konevi): Ebü'l-Meali Mevlana eş-Şeyhülkebir Sadreddin Konevi (kuddise sirruh), Sırat-ı Müstakim (Sebilü'r-Reşad) 5 Mayıs 1327. cilt: VI, sayı: 141, sayfa: 166-167
Caner Arabacı, "Babalık", Konya Ansiklopedisi, c.2. s.1-3, Konya 2011.
E. Aslan, Yerel Tarihin Tanımı, Gelişimi ve Değeri (Tarih Yazımında Yeni Yaklaşımlar: Küreselleşme ve Yerelleşme içinde) s.195-204). İstanbul, 2000

- Ekekon 12 Birincikanun 1944; 18 Temmuz 1947; 23 Temmuz 1947;
Ekrem Demirli, “Sadreddin Konevi”, TDV İslam Ansiklopedisi, C.35, s.422-425
Ekrem Demirli, Marifet Yolcusuna Kılavuz, İstanbul 2013
Ekrem Demirli, Sadreddin Konevi, İstanbul 2008.
Feridun Nafiz Uzluk, “673. Ölüm Yılında Şeyh Sadreddin-i Kunevi”, Ekekon, 28-29 Temmuz 1947.
Feridun Nafiz Uzluk, “Ölümünün 700 Yıldönümü Dolayısıyla Şeyh Sadreddin Konevi”, Yeni Konya, 27-29 Temmuz 1974.
Feridun Nafiz Uzluk, “S. Kunevi’nin Ölüm Yılı”, Babalık, 22-23 Temmuz 1947
Feridun Nâfiz Uzluk, Fatih Devrinde Karaman Eyâleti Vakıfları Fihristi, Ankara 1958 11-13
Ferit, Mehmet Muhlis, Faik, Mümtaz Bahri, Konya ve Rehberi; s.69, 1339/1923.
Hamdi Ragıp Atademir, M. Celaleddin (Ali) İmer (Evlad-ı Mevlana’dan), (yayımlanmamış Makale), s. 1-2;
Hamdizade Abdülkadir (Erdoğan), Konya’da Mevcut Müessesatı İslamiyye-14, Babalık, 30 Nisan-13 Mayıs 1914.
Hasan Özönder, “Uzluk, Feridun Nafiz” Konya Ansiklopedisi, c.9, s.29-30.
Hasan Özönder, “Uzluk, Feridun Nafiz”, İslam Ansiklopedisi (TDV), c.42; s. 258.
Hasan Özönder, Sadreddin Konevi Ma’müresi’nin Mimari Teşekkülü, Selçuk Dergisi I. Sadreddin Konevi Özel Sayısı, yıl: 1989, sayı:4, s.136-137.
Haşım Karpuz, Ortaya Çıkan Konya Sur Kalıntıları Yok Edilmemelidir, Akademik Sayfalar, 21 Kasım 2012, c.12, S.29, s.449-451;
İbrahim Hakkı Konyalı, İslam’ın İlk Emri Oku, Mart 1967, yıl:7, sayı 64, s. 14-15
İbrahim Hakkı Konyalı, Konya Tarihi, Konya 1964.
İbrahim Hakkı Konyalı, Konya’dan Çalınan Eserler, Yeni Konya, 31 Mart 1956.
İsmail Hakkı Bursevi, Ruh’l-beyan Tefsiri Tercümesi (Tercüme: Ömer Faruk Hilmi), İstanbul, 2007.
Kerim Sarıçelik, Konya’da Modern Eğitim, Konya 2013.
Konya, Temmuz-Eylül 1947 sayı 105-107.
M. Ali Uz, “Koman, M. Mesut”, Konya Ansiklopedisi, c.5, s.211.
M. Ali Uz, “Önder, Mehmet”, Konya Ansiklopedisi, c.7, s.139-140.
Mahmut Erol Kılıç, “Fergâni, Saidüddin” TDV İslam Ansiklopedisi c. 12, s.378-382.
Mahmut Sural, 50 Yıl Öncesinden Her Yönüyle Konya, Yeni Konya, 22 Eylül 1975.
Mehmet Ali Uz, Konya Kültürüne Hizmet Edenler, 1/18-25.
Mehmet Bayraktar, “Dâvûd-i Kayserî”, TDV İslam Ansiklopedisi, c.9, s.32-3, Ankara1994,
Mehmet Emin Dede, Regaibu’l-Menakib, Mevlana Müzesi İhtisas Kütüphanesi, No: 1499; Türkçe, (12b- 48b),
Mehmet Önder, Mevlana Şehri Konya, Konya 1971
Mehmet Önder, Selçuklular ve Osmanlılar Döneminde Konya Kütüphaneleri, Konya Halkevi Kültür Dergisi, Yıl: XIV/1949, sayı: 131-132, s.5-7
Mehmet Önder, Şeyh Sadreddin Konevi, 23 Temmuz 1948.
Mesut Koman, Konya ve Çevresindeki Eski Eserleri üzerine Birkaç Söz”, Konya Yıl: 10, Ekim-Kasım 1945, sayı: 84-85, s.28.
Mesut Koman, Şeyh Sadreddin-İ Konevi Mescidi Ve Şeyh Cüneyd, Konya. Mecmuası, Yıl: 3, İkinci Kanun, 1940, sayı. 31, s.1632-1637.
Mikâil Bayram, “Sadru’d-din Konevî Kütüphanesi ve Kitapları”, Marife, c. I, no. 2, Konya 2001, s. 179-186.
Muhlis Koner, Büyük Kayıp, Ekekon, 12 Birincikanun, 1944.
Mustafa Can, Sadreddin Konevi’nin Eserler ve Kütüphanesi, Selçuk Dergisi, Ocak 1989 sayı:4, s.113-127.

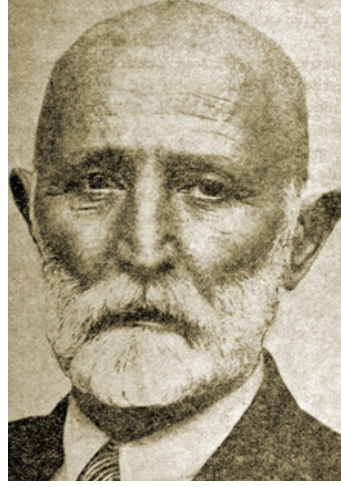
- Muzaffer Erdoğan, İzahlı Konya Bibliyografisi, İstanbul 1952.
Necdet Yılmaz, Osmanlı Toplumunda Tasavvuf, İstanbul 2007.
Orhan Bilgin, "Fahreddin İraki", TDV İslam Ansiklopedisi, cilt: 12, s. 84-86
yıl: 1995
Osman Eravşar, "Gezginlerin Gözüyle Konya", Gez Dünyayı Gör Konya'yı, YKY, s.240-290, İstanbul 2001.
Osman Ergin, Şadraddîn Al Qunawi Ve Eserleri, Şarkiyat Mecmuası, Yıl: 1958, sayı: 2, s.64-65.
Ömer Faruk Akün, "Bursalı Mehmet Tahir", TDV İslâm Ansiklopedisi, c.6, s.452-461. Ankara, 1992
R. Ekrem Koçu, "Erdoğan (Abdülkadir)", İstanbul Ansiklopedisi, IX, 5146-5148.
Remzi Duran, Selçuklu Devri Konya Yapı Kitabeleri, Ankara 2001.
Sadreddin Konevi, Marifet yolcusuna kılavuz, (Tercüme: Ahmet Remzi Akyürek; Hazırlayan: Ekrem Demirli) içinde Regaibü'l-Menakib, Derleyen Mehmet Emin Dede, s.159-160.
Salname-i Nezaret-i Maarif-i Umumiye, İstanbul, 1317 s.1352-1366.
Selçuk Es, Büyük Konya Ansiklopedisi Koyunoğlu Müzesi Kütüphanesi Selçuk Es, Arşivi (Demirbaş no: 3515).
Selçuk, 22 Temmuz 1947.
Semavi Eyice, Erdoğan, Abdülkadir, İslam Ansiklopedisi, TDV C. 11, s. 288.
Seyh Musa Sadri, Regayibü'l Menakib-Sadreddin Konevi'nin Menkıbeleri (Tercüme: M. Emin Açar), İstanbul 2002.
Süleyman Uludağ, Cendî, TDV İslâm Ansiklopedisi cilt:7, s.361-362.
Tasvir-i Efkâr, 30 Kanunıevvel 1336-1919.
Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, İstanbul 1977.
Türk Tarih, Arkeologya ve Etnografya Dergisi, sy. 5, Ankara 1949, s. 252-254.
Uğur Altuğ, Sadreddin Konevi Kütüphanesindeki Kitaplar, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt: 9 Sayı: 43, Nisan 2016, s.576.
Vakit, 25 Eylül 1932.
Yakup Şafak, "İmer, Celalaettin Ali" Konya Ansiklopedisi, c.4, s.338.
www.gertrudebell.ncl.ac.uk/photos.php 19.10.2018 tarihli erişim.
www.tiem.gov.tr 19.10.2018 tarihli erişim.
www.tiem.gov.tr/koleksiyon/ahsap-eserler/#/koleksiyon/ahsap-eserler/pencere-kanatları/ 13.10.2018 tarihli erişim.
www.yazmalar.gov.tr/basit-arama?q=Musa+sadri, 11.10.2018 tarihli erişim.

EKLER

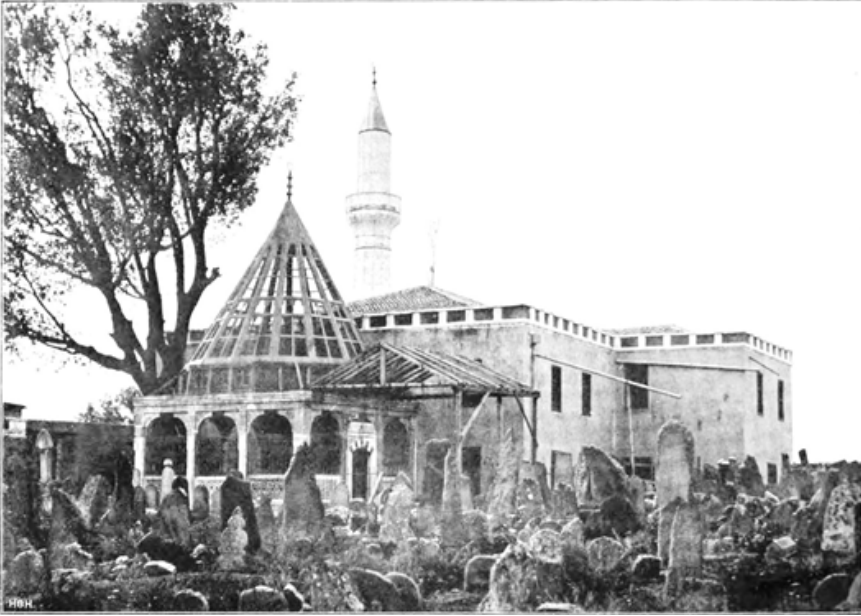

1.Hamdizade Abdülkadir'in Babalıkta çıkan Sadreddin Konevi hakkındaki makalesi

3.Hamdizade Abdülkadir Erdoğan

4.Sadreddin Konevi Cami, Türbe ve Kabristanı